

ALEKSANDER STANKIEWICZ
KAPLICA MYSZKOWSKICH
W KRAKOWIE I JEJ TWÓRCY

KAPLICA MYSZKOWSKICH
W KRAKOWIE
I JEJ TWÓRCY

STUDIA I ŹRÓDŁA
DOMINIKAŃSKIEGO INSTYTUTU HISTORYCZNEGO W KRAKOWIE

redaktor serii
Tomasz Gałuszka OP

tom 27

Aleksander Stankiewicz

KAPLICA MYSZKOWSKICH
W KRAKOWIE
I JEJ TWÓRCY

Copyright © 2025 Dominikański Instytut Historyczny w Krakowie

For this edition

Copyright © 2025 Wydawnictwo W drodze

Recenzenci:

prof. dr hab. Marek Walczak

dr Tomasz Kowalski OP

Projekt okładki:

Krzysztof Lorczyk OP

Skład i łamanie:

Lucyna Sterczewska

Korekta:

Sylwia Sperling

Opracowanie indeksów:

Aleksander Stankiewicz

Na okładce:

Widok wnętrza kopuły kaplicy Myszkowskich, fot. Paweł Mazur.

Wydanie I, Poznań 2025

isbn 978-83-7906-913-2 (wersja drukowana)

isbn 978-83-7906-914-9 (wersja elektroniczna)

Druk i oprawa:

TOTEM.COM.PL sp. z o.o. spółka komandytowa

88-100 Inowrocław, ul. Jacewska 89

Wydawnictwo Polskiej Prowincji Dominikanów

W drodze Spółka z o.o.

61-716 Poznań, ul. Kościuszki 99

Księgarnia internetowa: www.wdrodze.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	7
Wstęp	9
1. <i>Sic splendeat</i> . Zygmunt Gonzaga margrabia Myszkowski.	25
1.1. Stan badań	26
1.2. Kariera polityczna oraz podstawy ekonomiczne	29
1.3. Przyjaciel królów równy książętom – <i>gentiluomo cortigiano</i> – protektor nacji włoskiej	40
1.4. Kreacja wizerunku margrabiego. Heraldyka – ceremoniał – sztuka	47
2. Historia kaplicy. Między splendorem Myszkowskich a kultem świętego Dominika	95
3. Konstrukcja budowli	105
4. Porządki architektoniczne	123
5. Dekoracje	131
5.1. Marmurowa okładzina	131
5.2. Ornamenty, panoplia i dekoracja kopuły	136
5.3. Galeria Myszkowskich	164
6. Autor i wykonawcy projektu kaplicy.	175
7. Program ideowy.	191
7.1. Neoplatonizm i kontrreformacja	192
7.2. Kult wizerunku św. Dominika z Soriano	200
7.3. Między genealogią a polityką	208

8. Miejsce w dziejach sztuki	213
Zakończenie	217
Bibliografia.	219
Spis ilustracji.	245
Indeks osobowy	249
Indeks topograficzny	255

Wykaz skrótów

APPD	–	Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie
APRK	–	Archiwum Prowincji Franciszkanów-Reformatów w Krakowie
AGAD	–	Archiwum Główne Akt Dawnych
ANKr	–	Archiwum Narodowe w Krakowie
AOM	–	Archiwum Ordynacji Myszkowskich
APKi	–	Archiwum Państwowe w Kielcach
AWUOZ	–	Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie
BK PAN	–	Biblioteka Kórnicka PAN
BHS	–	„Biuletyn Historii Sztuki”
FHA	–	„Folia Historia Artium”
FHC	–	„Folia Historia Cracoviensia”
KAiU	–	„Kwartalnik Architektury i Urbanistyki”
KH	–	„Kwartalnik Historyczny”
KHKM	–	„Kwartalnik Historii i Kultury Materialnej”
PSB	–	„Polski Słownik Biograficzny”
RHS	–	„Rocznik Historii Sztuki”
RK	–	„Rocznik Krakowski”

Wstęp

Wszyscy badacze zajmujący się nowożytną sztuką dawnej Rzeczypospolitej zgodnie uznają, że krakowska kaplica Myszkowskich należy do dzieł wyjątkowych. Pomimo ponawianych prób, nie udało się jak dotąd wyjaśnić wszystkich okoliczności jej powstania, a także przekonująco wskazać jej twórców. Niniejsza książka ma na celu rekapitulację dotychczasowych ustaleń i prezentację nowych interpretacji. Jest to praca klasyczna, jeśli chodzi o zastosowanie metody analizy formalnej i genetycznej, popartej kwerendami źródłowymi. Budowla została zaprezentowana na tle innych wybitnych realizacji polskich i zagranicznych, głównie włoskich. Dość sporo miejsca poświęcono w niniejszym opracowaniu osobie fundatora, Zygmunta Myszkowskiego, którego należałoby właściwie uznać za współtwórcę kaplicy na równi z odpowiedzialnym za jej projekt architektem oraz wykonawcami – rzeźbiarzami i budowniczymi. Taka perspektywa badawcza została przyjęta w kilku publikacjach uznawanych obecnie za klasyczne pozycje monograficzne zabytków¹ i ze względu na wyniki prezentowanych w nich badań wydaje się, że najbardziej odpowiada specyfice badań nad krakowskim mauzoleum.

Kaplica Myszkowskich była wzmiankowana w pracach starożytników zajmujących się sztuką i dziejami Krakowa już w wieku XIX². Największe zainteresowanie budziły zwłaszcza portrety Myszkowskich, niezbyt widoczne dla przeciętnych widzów podziwiających je z poziomu posadzki. Przypadek zresztą zrzucił, że ich pierwszą dokumentację wykonano na polecenie Władysława Łuszczkiewicza³. Wzmiankę na temat fundacji kaplicy odnotował

¹ J. Kowalczyk, *Kolegiata w Zamościu*, Warszawa 1968; S. Mossakowski, *Kaplica Zygmuntowska (1515–1533). Problematyka artystyczna i ideowa mauzoleum króla Zygmunta I*, Warszawa 2007.

² A. Grabowski, *Kraków i jego okolice*, Kraków 1836, s. 19; F.M. Sobieszczyński, *Wiadomości historyczne o sztukach pięknych w dawnej Polsce zawierające opis dziejów i zabytków budownictwa, rzeźby, snycerstwa, malarstwa i rytownictwa, z krótką wzmianką o życiu i dziełach znakomitszych artystów krajowych, lub w Polsce zamieszkałych*, t. 2, Warszawa 1849, s. 39; J. Rostański, *Przewodnik po Krakowie i okolicy*, Kraków 1891, s. 99.

³ „Zarządzone w ostatnich dniach rusztowanie w nieznanym nam celach dozwoliło dostąpić z bliska do tych posągów i rozpatrzyć się w nich, tem więcej że kilku interesujących się pomnikami

Sadok Barącz⁴, ale do szerszego obiegu naukowego wprowadził ją dopiero Feliks Kopera⁵. Pierwsze badania nad jej dziejami prowadzili Leonard Lepszy i Stanisław Tomkowicz⁶. Po ich publikacjach zaproponowano przypisanie autorstwa projektu kaplicy Janowi Reitino z Lugano⁷, a niedługo potem opublikowano nieznane dotąd źródła do budowl⁸.

W okresie powojennym kolejną próbę analizy zabytku podjął Tadeusz Dobrowolski, który przyjął, że w przypadku galerii Myszkowskich mogło dojść do transpozycji portretów malowanych na rzeźbione. Z tego powodu przypuszczał, że ich genezy szukać należy w malarstwie portretowym. Badacz ten jako pierwszy napisał, że kaplica była wzorowana na wawelskim mauzoleum króla Zygmunta I⁹.

Pierwszą i jak dotąd jedyną próbę monograficznego omówienia architektury oraz treści ideowych kaplicy Myszkowskich przeprowadził Andrzej Fischinger, któremu zresztą zawdzięczamy ustalenie podstawowych faktów na temat powstania tego zabytku. Kaplica była tematem jego pracy magisterskiej obronionej w roku 1952, a pisanej pod kierunkiem Adama Bochnaka¹⁰. Fischinger zdecydował się opublikować efekty swojej pracy badawczej w rok później na łamach „Rocznika Krakowskiego”. Jego opracowanie stanowi do dziś punkt odniesienia dla badaczy, którzy zajmowali się twórczością Santiogo Gucciego, architekturą kaplicy lub w ogóle polskim budownictwem wczesnonowożytnym, dlatego warto pokrótce przedstawić tu najważniejsze zawarte w nim wnioski.

sztuki przeszłości uczniów szkoły sztuk pięknych zdjęło już z nich rysunki i takowo mamy przed sobą (...). Wartałoby, aby nasze pisma ilustrowane zajęły się rozpowszechnieniem tych rysunków”. Zob. W. Łuszczkiewicz, *Kronika miejscowa i zagraniczna*, „Czas” nr 122/31 V (1882), s. 2.

⁴ S. Barącz, *Klasztor i kościół Dominikanów w Krakowie*, Poznań 1888, s. 28.

⁵ F. Kopera, *Historia architektury*, RK 6 (1904); *Kraków jego kultura i sztuka*, red. L. Lepszy, S. Tomkowicz, Kraków 1904, s. 138.

⁶ L. Lepszy, S. Tomkowicz, *Kraków. Kościół i klasztor OO. Dominikanów*, Kraków 1924, s. 23–24, 31–33; S. Tomkowicz, *Kaplice kościoła OO. Dominikanów*, RK 20 (1926), s. 86–87.

⁷ F. Kopera, *Architektura schyłku odrodzenia i rozwój baroku w Polsce*, [w:] *Polska, jej dzieje i kultura od czasów najdawniejszych do chwili obecnej*, t. 2, od roku 1572–1795, prac. zbior., Warszawa 1937, s. 389.

⁸ J. Ptaśnik, *Rocznik Krakowski, tom XX – recenzja*, KH 42/1 (1928), s. 120.

⁹ T. Dobrowolski, *Sztuka Krakowa*, Kraków 1950, s. 255–257.

¹⁰ K. Kuczman, *Andrzej Fischinger 1928–2005*, FHA. Seria Nowa 10 (2005), s. 177. Co ciekawe, sam Bochnak nie wymienił kaplicy wśród dzieł Gucciego, zob. A. Bochnak, *Gucci Santi (Ognisanti)*, [w:] PSB, t. 9 (1961), s. 132–133.

Fischinger w artykule przedstawił okoliczności powstania oraz późniejszej historii zabytku, wyznaczył jego budowę na lata 1602–1614, poświęcił też nieco miejsca osobie fundatora, za którego uznał Zygmunta Myszkowskiego¹¹. Dużym sukcesem było też ustalenie, jak wyglądało wyposażenie kaplicy przed pożarem w roku 1850¹². Zaprezentował bogaty program inskrypcyjny budowli oraz zajął się krótką charakterystyką przedstawień portretowych, wskazując, że ze względu na różnice w ich opracowaniu musiały być dziełem kilku rzeźbiarzy. Podjął też próbę rozpoznania poszczególnych członków rodziny Myszkowskich¹³. Półkolumny we wnętrzu były według niego nawiązaniem do łuku Sergiuszów w Pola, upowszechnionym dzięki rycinie w traktacie autorstwa Sebastiana Serlia¹⁴. Półkolumny mogły być wzorowane na XVI-wiecznych realizacjach, wśród których wymienił elewacje Palazzo Caffarelli w Rzymie, nieistniejący dom Rafaela, westybul Biblioteki Laurenziany we Florencji, wnętrze kościoła S. Biagio w Montepulciano, kościół Madonna di Loreto w Rzymie, model bazyliki św. Piotra na Watykanie autorstwa Antonio da Sangallo, elewacje dziedzińca Hotel d'Assezat w Tuluzie czy kaplicę St. Romain w Rouen¹⁵.

Fischinger dostrzegł podobieństwo rustyki zastosowanej w elewacji budowli przede wszystkim do skarbca kościoła Mariackiego oraz kaplic św. Jacka i Lubomirskich przy kościele dominikanów. Uważał też, że ogólny charakter oraz pewne szczegóły architektury kaplicy przypominają pałac Myszkowskich w Książu, kaplicę Branickich w Niepołomicach oraz kamienicę Dziekańską w Krakowie, ostatecznie wiążąc projekt mauzoleum z Santim Guccim. Za autorstwem projektu kaplicy przemawiać miały inne prace realizowane dla Myszkowskich. Zastrzegł jednak, że hipotezę tę osłabia fakt, iż artysta zmarł w roku 1600, a także odmienne od jego potwierdzonych dzieł opracowanie płaskorzeźb. Kartusze zdobiące pendentywy skojarzyły mu się z tym zdobiącym kominek wawelskiej Sali pod Ptakami. Ostatecznie przyjął, że w warsztacie Gucciego pracowało wielu rzeźbiarzy, którzy z powodzeniem mogli ukończyć zaprojektowane przez niego dzieło¹⁶. Jako jedyny z autorów zwrócił uwagę

¹¹ A. Fischinger, *Kaplica Myszkowskich w Krakowie*, RK 33/1 (1953), s. 84–86.

¹² Tamże, s. 105.

¹³ Tamże, s. 88–92.

¹⁴ Tamże, s. 93.

¹⁵ Tamże, s. 94, przyp. 1.

¹⁶ Tamże, s. 97–99.

na odmienną od pozostałych dekoracji płytę pamiątkową z elewacji¹⁷. Podjął się też próby wskazania pierwowzorów portretów Myszkowskich, wspominając wizerunki biskupa Piotra z krąganków franciszkańskich w Krakowie oraz Zygmunta ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach. Zwrócił przy tym uwagę na realizm oddania strojów wszystkich Myszkowskich. Genezy ich formy upatrywał w rzeźbie nagrobnej – epitafrum jednego z Przybyłów z fary w Kazimierzu Dolnym, pomniki Montelupich i Cellarich w krakowskim kościele Mariackim, ale też w krakowskim nagrobku Jordanów i Kryskich w Drobinie koło Pułtuska¹⁸. Pomysł na umieszczenie w kasetonach podobizn Myszkowskich wywodził z dekoracji stropu Sali Senatorskiej zamku wawelskiego i kopuły zakrystii S. Maria presso S. Satiro w Mediolanie¹⁹.

Autor poświęcił też nieco miejsca analizie koncepcji ideowej kaplicy. Wzorów poszukiwał w staropolskich galeriach portretowych, powołując się na przykłady galerii portretowych biskupów krakowskich w krągankach franciszkańskich, dekorację bramy zamku Piastów w Brzegu i dziedzińca pałacu Krzyżtopór w Ujeździe, nagrobków Ligęzów w Rzeszowie czy Lasockich w Brzezinach. Popularności tych galerii doszukiwał się w sarmackim światopoglądzie, uznając, że galeria z kaplicy Myszkowskich również wpisuje się w ten nurt²⁰. Natomiast podział wnętrza kaplicy na ciemną część dolną, wyłożoną marmurem, oraz górną, złożoną z podobizn zmarłych i z główek aniołów odkutych w wapieniu pińczowskim, skojarzył z założeniami filozofii platońskiej²¹. Podjął także próbę zarysowania ogólnych przemian stylowych i ideowych, zachodzących w kaplicach budowanych od czasów wawelskiego mauzoleum króla Zygmunta, w kontekście humanizmu i sarmatyzmu²². Część z tych wniosków powtórzył w kilka lat później na łamach „Biuletynu Historii Sztuki”²³.

Wnioski Fischingera przez dłuższy czas nie były podawane w wątpliwość ani też uzupełniane²⁴. Z pewnością pozwoliły na upowszechnienie się wśród

¹⁷ Tamże, s. 101.

¹⁸ Tamże, s. 101–102.

¹⁹ Tamże, s. 103.

²⁰ Tamże, s. 104–105.

²¹ Tamże, s. 106.

²² Tamże, s. 106–111.

²³ A. Fischinger, *Kaplica Myszkowskich w Krakowie*, BHS 17 (1955), s. 372–373.

²⁴ Jego opracowanie zostało zauważone przez badaczy zagranicznych, a sama kaplica była wzmiankowana błędnie jako fundacja biskupa krakowskiego, zob. W. Woys Weaver, *Santi Gucci. Architekt*

badaczy świadomości o niezwykłości zabytku, którego zresztą od czasu ostatnich konserwacji w początkach wieku XX nie ominęły uszkodzenia, ze względu na przebiegającą w jego pobliżu linię tramwajową. Z tego względu pojawiały się pomysły, by ją zlikwidować i zastąpić deptakiem łączącym Planty z Placem Dominikańskim, który miał się stać automatycznie miejscem rekreacji dla mieszkańców Krakowa. Pomysłów tych nie zrealizowano²⁵.

Pierwszym autorem, który zdecydował się uzupełnić znacząco opracowanie Fischingera, był Jerzy Szablowski. Podjął próbę wskazania genezy formalnej dla galerii portretowej Myszkowskich. Zacytował propozycję Fischingera dotyczącą zakrystii przy kościele S. Maria presso S. Satiro w Mediolanie, dekoracji stropu Sali Senatorskiej oraz staropolskich galerii przodków²⁶. Jednak za bezpośredni wzorzec dla szesnastu portretów Myszkowskich z podstawy kopuły mauzoleum przyjął wizerunki Gonzagów z Galerii Antenatów w Palazzo Ducale w Sabbionecie²⁷. Przywołał też więcej przykładów dekoracji kopuł, które miały ilustrować sferę niebiańską. Za najbliższe krakowskiemu przykłady uznał kaplicę Chigich w Rzymie, kopuły katedry w Parmie i we Florencji²⁸. Szablowski dowodził, że chęć powtórzenia rozwiązania znanego z Mantui była podyktowana faktem bardzo bliskich relacji między księciem Vincenzo Gonzagą oraz Zygmuntem. Co istotne, jako jedyny z autorów zdecydował się przywołać opublikowane w wieku XIX dyplomy dowodzące adopcji Zygmunta i Piotra przez Gonzagę oraz papieską decyzję o nadaniu magnatom tytułu margrabiów mirowskich²⁹. Ustalenia Fischingera oraz Szablowskiego były następnie cytowane przez Adama Miłobędzkiego³⁰.

Pogarszający się stan kopuły kaplicy Myszkowskich spowodował interwencję konserwatorów. W latach 1960–1963 przeprowadzono prace

i Rzeźbiarz Królewski XVI wieku by Andrzej Fischinger; *Mecenat Artystyczny Izabelli z Czartoryskich Lubomirskiej (1736–1816)* by Bożenna Majewska-Maszkowska" *Wilanów* by Jacek Cydzik and Wojciech Fijałkowski, „Journal of the Society of Architectural Historians” 38/ 2 (1979), s. 182.

²⁵ J. Lepiarczyk, *Stan i potrzeby Krakowa w zakresie ratownictwa i konserwacji zabytków*, „Ochrona Zabytków” 8/3 (1955), s. 200.

²⁶ J. Szablowski, *Domniemana rola Sabbionety w sztuce polskiej okresu manieryzmu*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z historii sztuki” 45 (1962), z. 1, s. 119.

²⁷ Tamże, s. 121–125.

²⁸ Tamże, s. 127.

²⁹ Tamże, s. 130–131.

³⁰ A. Miłobędzki, *Zarys dziejów architektury w Polsce*, Warszawa 1963, s. 121.

konserwatorskie, z których jedynie część wniosków została przedstawiona w postaci publikacji. Władysław Borusiewicz oraz Wiktor Zin omawiając przeprowadzone prace zwrócili uwagę przede wszystkim na nietypową konstrukcję kaplicy oraz metody jej konserwacji. W trakcie konserwacji uzupełniono część elementów dekoracji, dokonano wymiany kamiennej, zewnętrznej powłoki kopuły pokrytej łuską, natomiast ceglane łuki we wnętrzu czaszy zastąpiono betonową konstrukcją. Zamieszczono też plany stanu zastanego, co pozwala na dokładną analizę zastosowanych przez budowniczych rozwiązań³¹.

Wnioski z prac konserwatorskich nie miały żadnego wpływu na późniejsze ustalenia badaczy. Nie odniósł się do nich również Fischinger, który ostatecznie zdecydował się omówić kaplicę – w bardzo ograniczonym zakresie – w monografii poświęconej twórczości Santiago Gucciego. Dostrzegł podobieństwo anielskich główek, panopliów oraz lwich głów do potwierdzonego źródłowo dzieła Florentczyka, czyli nagrobka króla Stefana z katedry krakowskiej na Wawelu. I tym razem zaliczył do dorobku artysty jedynie projekt budowli, ale zaznaczył, że podobizny Myszkowskich, odkute według niego dopiero po roku 1602, są dziełem rzeźbiarzy pracujących wcześniej z Guccim. Fischinger brał pod uwagę udział w tych pracach Błażeja Gocmana³². Do zagadnienia autorstwa kaplicy już więcej nie wrócił. Jego propozycje w sprawie datowania, fundatorów i autorstwa kaplicy zostały przyjęte przez autorów *Katalogu Zabytków Sztuki w Polsce*³³.

Kaplica Myszkowskich doczekała się ponownie analizy w badaniach nad grobowymi kaplicami kopułowymi, podjętych przez Jerzego Z. Łozińskiego³⁴. Początkowo badacz zdecydował się opublikować jedynie ich fragment, w którym zabytek został przeanalizowany w kontekście trzech innych budowli, według niego wykazujących do niego silne podobieństwo³⁵. Ostateczną wersję

³¹ W. Borusiewicz, W. Zin, *Problemy konserwacji i wzmocnienia kopuły kaplicy Myszkowskich*, RK 38 (1966), s. 99–104; W. Borusiewicz, *Konserwacja zabytków budownictwa murowanego*, Warszawa 1971, s. 113–115.

³² A. Fischinger, *Santi Gucci. Architekt i rzeźbiarz królewski XVI wieku*, Kraków 1969, s. 69–70.

³³ *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. IV, Miasto Kraków, cz. 2, Kościoły i klasztory Śródmieścia, 2, red. A. Bochnak, J. Samek, Warszawa 1971, s. 114.

³⁴ Rozprawę doktorską o centralnych kopułowych kaplicach w Małopolsce z lat 1520–1620 napisał pod kierunkiem Stanisława Lorentza, a obronił w roku 1968 w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego, zob. J.Z. Łoziński, *Grobowe kaplice kopułowe w Polsce 1520–1620*, Warszawa 1973, s. 17.

³⁵ J.Z. Łoziński, *Cztery centralne kaplice kopułowe z początku XVII wieku*, BHS 30, nr 3 (1968), s. 300–335.

swoich badań, niewiele różniącą się od treści artykułu, zawarł w opracowaniu na temat grobowych kaplic kopułowych. Łoziński przyjął propozycje datowania przedstawione przez Fischingera³⁶, a także jego spostrzeżenia dotyczące podobieństwa elewacji krytych rustyką do identycznych rozwiązań w pałacu w Książu Wielkim³⁷ czy skarbcu kościoła Mariackiego w Krakowie. Uważał, że kamienne okładziny ścian obydwu budowli mogły być zależne od dekoracji elewacji florenckiego Palazzo Pitti. Jednak największe podobieństwo, ze względu na taką dekorację, kaplica Myszkowskich wykazywała według Fischingera do kaplicy św. Jacka oraz kaplicy Lubomirskich przy krakowskim kościele dominikanów, choć różniła się od nich zastosowanym we wnętrzu schematem łuku triumfalnego. Wykazał też wpływ kaplicy na polską architekturę nowożytną³⁸. Zauważył też, że malowaną rustykę zastosowano w kaplicy Kościeleckich w kujawskim Kościelcu, a kamienna rustyka pojawiła się na narożach kaplicy w Iłży (przed 1620), ścianach kaplic w Pacanowie (ok. 1633) i Denhoffów na Jasnej Górze (przed 1645). Zgodził się z Dobrowolskim i Fischingerem, że kaplica Myszkowskich swoim układem przestrzennym nawiązywała do kaplicy Zygmuntońskiej³⁹. Marmurowa okładzina dolnej strefy miała mieć swoją genezę w realizacjach zagranicznych z drugiej połowy XVI wieku. Łoziński przywołał przykłady kaplicy Vitellich projektu Giorgia Vasariego z roku 1565 przy kościele S. Francesca w Città di Castello, kaplicy Gaddich w Santa Maria Novella we Florencji, czy kaplicy Giambologni przy SS. Annunziata we Florencji⁴⁰.

Łoziński zajął się też omówieniem płaskorzeźb zdobiących kaplicę. Nieporadna i gruba kamieniarka była jego zdaniem efektem prac spadkobierców Gucciego, jak i innych warsztatów krakowskich, których bliżej jednak nie precyzował. Zwrócił uwagę, że płaskie tarczki nanizane na wstęgę, występujące w dekoracji ścian tarczowych kaplicy, znane są ze wspomnianej kaplicy św. Jacka, kaplicy Branickich w Niepołomicach oraz kaplicy Tęczyńskich w Staszowie⁴¹. Charakterystyczne łamane fałdy szat i wysunięte figury z pola

³⁶ Tenże, *Grobowe kaplice kopułowe*, s. 146–147.

³⁷ Tamże, s. 151–152.

³⁸ Tamże, s. 156.

³⁹ Tamże, s. 153–154.

⁴⁰ Tamże, s. 159.

⁴¹ Tamże, s. 160–161.

plyciny na margines obramienia występujące w portretach Myszkowskich pojawiały się też w dekoracji kaplicy św. Jacka⁴². Ze względu na podobieństwa przyjął, że dużą rolę w powstaniu wspomnianych kaplic miały gotowe prefabrykaty dostosowywane do konkretnych zamówień. Założył też, że kaplice te mogły być dziełem Andrzeja Jastrzębka, który jednak nie był ich projektantem. Za projekt kaplicy Myszkowskich odpowiadałby więc Santi Gucci⁴³. Łoziński nieco więcej miejsca poświęcił kontekstowi ideowemu mauzoleum. Zgodził się z propozycjami Fischingera dotyczącymi podziału kaplicy na strefy ziemską i niebiańską, ale jednocześnie podkreślał, że na podniesienie portretów do poziomu kopuły miała wpływ дума fundatora. Zauważył, że w przypadku kaplicy zrezygnowano zupełnie z umieszczenia w niej nagrobków lub epitafiów, a ołtarz usytuowano po raz pierwszy naprzeciwko wejścia. Do podobnej rezygnacji z pomników upamiętniających zmarłych na rzecz jedynie płyt nagrobnych miało dojść w kaplicy kanclerza Jana Zamoyskiego czy kaplicy książąt Olelkowiczów-Słuckich w Lublinie. Natomiast w kaplicy Fodygi w Chęcinach epitafium zawieszono na ścianie tarczowej, a w kaplicy Lasockich w Brzezinach znalazły się one w krypcie⁴⁴. Epitafium chęcińskie było dla niego bardzo zbliżone stylistycznie do płyty z elewacji kaplicy Myszkowskich⁴⁵. Co ważne, Łoziński ustalił, że pierwotny ołtarz w kaplicy Myszkowskich nosił wezwanie Chrystusa Zmartwychwstałego⁴⁶.

Propozycje Łozińskiego miały znaczący wpływ na późniejsze ustalenia badaczy, którzy odtąd przywoływali kaplicę raczej w kontekście badań syntetycznych. Wizerunki Myszkowskich były wspomniane przez Jerzego Kowalczyka jako przykłady antykizacji⁴⁷. Filarowo-półkolumnowa artykulacja wnętrza miała nawiązywać do łuku triumfalnego w Pola lub opartego na jego kompozycji portalu z *Extraordinario libro* Sebastiana Serlia⁴⁸, tak

⁴² Tamże, s. 163.

⁴³ Tamże, s. 165–166.

⁴⁴ Tamże, s. 167–168.

⁴⁵ Tamże, s. 178.

⁴⁶ Tamże, 167, 202, przyp. 197.

⁴⁷ J. Kowalczyk, *Polskie portrety „all'antica” w plastyce renesansowej*, [w:] *Treści dzieła sztuki. Materiały sesji SHS*, Warszawa 1969, s. 136.

⁴⁸ J. Kowalczyk, *Sebastiano Serlio a sztuka polska. O roli włoskich traktatów architektonicznych w dobie nowożytnej*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1973, s. 95, 101.

jak diamentowa rustyka elewacji⁴⁹. Wspominano portrety Myszkowskich w kontekście nagrobków popiersiowych⁵⁰. Cytowano także proponowane datowanie oraz wnioski na temat treści ideowych⁵¹. Powracano też do propozycji Fischingera, który dopatrywał się pierwowzoru portretu margrabiego Zygmunta w konterfekcie zachowanym w zbiorach Muzeum Narodowego w Kielcach⁵². Podjęto próbę zebrania ikonografii zabytku⁵³, a kolejnej już wzmianki doczekała się galeria Myszkowskich. Maria Kałamajska-Saeed uznała, że nie należy traktować wizerunków Gonzagów z Sabbionety jako bezpośredniego wzoru dla niej. Argumentowała, że bardziej chodziło o galerię *uomi famosi*, popularną w okresie renesansu. Wprowadzenie w strefę niebiańską wizerunków śmiertelników zakrawać miało na świętokradztwo i wymagało mocnego uzasadnienia ideowego. Myszkowscy, pomimo że wśród nich można było znaleźć wyznawców kalwinizmu, stawali się bowiem *viribus celebris*, wybrańcami Bożego porządku kosmosu. Według niej, ze względu na położenie, portrety należałoby ideowo zaliczyć do niższej strefy pośredniej pendentywów i belkowania. Złożony program kaplicy nie znalazł zrozumienia wśród współczesnych i nie był naśladowany⁵⁴.

W ciągu ostatniej dekady autorzy ponownie podjęli próby rekapitulacji i uzupełnienia dotychczasowej wiedzy na temat mauzoleum Myszkowskich, przede wszystkim w zakresie treści ideowych oraz propozycji atrybucyjnych. Mieczysław Zlat ponownie zaprezentował wnioski przedstawione przez Fischingera, Szablowskiego i Łozińskiego w syntetycznej pracy poświęconej sztuce polskiej renesansu i manieryzmu⁵⁵. Z kolei Arkadiusz Wojtyła omówił okładzinę marmurową kaplicy w kontekście środkowoeuropejskim, wykazując

⁴⁹ Tamże, s. 177, przypis. 241.

⁵⁰ M. Karpowicz, *Rzeźba około roku 1600–1630*, [w:] *Sztuka około roku 1600. Materiały Sesji SHS zorganizowanej przy współpracy Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie*, Lublin, listopad 1972, Warszawa 1974, s. 62.

⁵¹ H. Kozakiewicz, S. Kozakiewicz, *Renesans w Polsce*, Warszawa 1976, s. 181, 223–224 (tu datowanie przesunięte o rok); informacje powtórzone [w:] *Tań, tenże, Renesans i manieryzm w Polsce*, Warszawa 1978.

⁵² W. Ozdoba-Kosierkiewicz, *Portret polski XVII- i XVIII-wieczny ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach” 12 (1982), s. 157–158.

⁵³ W. Komorowski, I. Kęder, *Ikonaografia kościoła Dominikanów i ulicy Grodzkiej w Krakowie*, Kraków 2005, s. 121.

⁵⁴ M. Kałamajska-Saeed, *Genealogia przez obrazy. Barokowe ikonografia rodu Sapiechów na tle staropolskich galerii portretowych*, Warszawa 2006, s. 33.

⁵⁵ M. Zlat, *Sztuka polska. Renesans i manieryzm*, Warszawa 2008, s. 282–285.

jej pionierstwo⁵⁶. Piotr Gryglewski wpisał budowlę w rozważania poświęcone świadomym nawiązaniom do architektury dawnej w fundacjach z wieku XVI. Przyjął, że w sytuacji politycznej około 1600 roku kaplica Zygmuntowska była obdarzona już wartością historyczną, jako symbol szczęśliwych rządów ostatnich Jagiellonów. Naśladowanie więc jej ośmiobocznego z zewnątrz tamburu, ogólnego kształtu dekoracji oraz łuskowego pokrycia czaszy kopuły w kaplicach Myszkowskich i Tęczyńskich w Staszowie mogłoby być dowodem na próbę nawiązania do wielkiej przeszłości oraz nobilitacji fundatorów⁵⁷. Gryglewski zdecydował się jeszcze raz powrócić do rozważań na temat kaplicy. Galerię Myszkowskich oraz jej kopułę przywołał w rozważaniach skoncentrowanych na omówieniu zależności dekoracji kopuł od wyobrażeń obrazujących niebo, a w szczególności prób stworzenia na widzach wrażenia ruchu czy wirowania kopuł. Według niego portrety zostały umieszczone w sferze gwieździstego nieba, przez co znajdują się w obszarze cyklicznych przemian, w które wpisano dzieje rodziny⁵⁸.

Przy okazji kompleksowych badań podjętych w ostatnich latach nad sztuką powstającą w kręgu krakowskich dominikanów przywoływano ustalenia Fischingera i Szablowskiego⁵⁹, wskazano też na nowe wzmianki źródłowe na temat pierwotnej gotyckiej kaplicy, w miejscu której wzniesiono mauzoleum Myszkowskich⁶⁰. Próbowano też wskazać inną niż dotąd genezę okładziny we wnętrzu mauzoleum, przywołując przykłady dzieł powstałych na przełomie XVI i XVII stulecia – kaplic: Sykstyńskiej przy Santa Maria Maggiore, Aldobrandinich przy S. Maria sopra Minerva oraz Gaetanich przy

⁵⁶ A. Wojtyła, *Marble all'italiana and the 17-th century interiors in Central and Eastern Europe*, [w:] *Materiał rzeźby. Między techniką a semantyką*, red. A. Lipińska, Wrocław 2009, s. 370–372.

⁵⁷ P. Gryglewski, *De Sacra Antiquitate. Odwołania do przeszłości w polskiej architekturze sakralnej XVI wieku*, Warszawa 2012, s. 269, 299–300.

⁵⁸ P. Gryglewski, *Czy kopuły powinny wirować? Uwagi o dekoracjach sklepień w polskich kaplicach kopułowych w XVI i na początku XVII wieku*, [w:] *Studia nad sztuką renesansu i baroku, t. XII: Dzieło sztuki w przestrzeni kulturowej*, red. I. Rolska, Lublin 2016, s. 156.

⁵⁹ K.J. Czyżewski, M. Walczak, *Z królewskiego mauzoleum do sanktuarium świętego. Uwagi o dekoracjach groteskowych w kaplicy św. Jacka w kościele dominikanów w Krakowie*, [w:] *Studia nad sztuką renesansu i baroku, t. XI: Tradycja i innowacja w sztuce nowożytnej*, red. I. Rolska, K. Gombin, Lublin 2012, s. 32.

⁶⁰ M. Zdanek, *Kaplice i ołtarze dominikańskiego kościoła Świętej Trójcy w Krakowie do początku XVII w.*, [w:] *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów*, red. A. Markiewicz, M. Szyma, M. Walczak, Kraków 2014 (Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie, 13), s. 121.

S. Pudenziana⁶¹. Podobiznę biskupa Piotra uznano za najstarszy w sztuce polskiej przykład duchownego przedstawionego w rokiecie z mocetem, na reprezentacyjnym krześle *poltrone*. Kompozycja płaskorzeźby miałyby być zależna najprawdopodobniej od portretów Myszkowskiego oraz kardynała Jerzego Radziwiłła w krużgankach franciszkańskich⁶². Ustalenia te zresztą niedawno zostały powtórzone⁶³. Wzmiankowano także kaplicę w oparciu o starszą, XX-wieczną literaturę, w syntetycznym opracowaniu Aleksandry Koutny-Jones⁶⁴. Stanisław Mossakowski wspomniał dekorację kopuły kaplicy w kontekście przywoływanych już wcześniej galerii niezwykłych postaci oraz filozofii neoplatonńskiej, zestawiając ją ze stropami Sali Senatorskiej pałacu wawelskiego⁶⁵.

Odminną postawę od swoich poprzedników przyjął natomiast Michał Wardzyński, który zajął się analizą materiałoznawczą, datowaniem oraz atrybucją kamiennej okładziny kaplicy Myszkowskich, wykonanej z „marmurów” chęcińskich Bolestrachowice oraz Zelejówka. Jego propozycje podlegały pewnym zmianom na przestrzeni lat. Początkowo przyjął, że kamienna okładzina powstała przed 1614 rokiem i była dziełem Samuela i Stanisława Świątkowiczów, którzy mieliby w jego opinii wykonać również marmurowe elementy dekoracji kaplic św. Jacka i Lubomirskich przy kościele dominikanów w Krakowie oraz Tęczyńskich w Staszowie⁶⁶. W kolejnym opracowaniu

⁶¹ K.J. Czyżewski, M. Walczak, *Sztuka w kręgu klasztoru Dominikanów w Krakowie*, [w:] *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów*, s. 58.

⁶² Tamże, s. 59.

⁶³ K.J. Czyżewski, M. Szyma, M. Walczak, *From Kings to Shoemakers: The Side Chapels of the Dominican Church in Cracow and Their Patrons*, [w:] *Artistic Patronage in Central Europe: From Private Foundations to State Art*, red. J. Adamski, Warszawa 2021, s. 66; 71–72; K.J. Czyżewski, M. Szyma, M. Walczak, *Od króla do szewców. Kaplice kościoła dominikanów w Krakowie, ich fundatorzy i użytkownicy*, RK 87, 2021, s. 86–87, 91.

⁶⁴ A. Koutny-Jones, *Visual Cultures of Death in Central Europe. Contemplation and Commemoration in Early Modern Poland-Lithuania*, Leiden-Boston 2015.

⁶⁵ S. Mossakowski, *Pałac Królewski Zygmunta I na Wawelu jako dzieło renesansowe*, Warszawa 2015, s. 92.

⁶⁶ M. Wardzyński, *Początki eksploatacji i wykorzystania „marmurów” chęcińskich (1583–1614)*, [w:] *Ars historiae historia artis. Prace ofiarowane Profesorowi Andrzejowi Wyrobiszowi*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Maroszek, Białystok 2012, s. 179. Piszząc o Świątkowiczach powołał się na ustalenia Łozińskiego, jednak ten wcale ich nie wymienia przy omawianych budowlach, por. J.Z. Łoziński, *Grobowe kaplice kopułowe*, s. 147–149, 159–162, 165–166. Mimo to powtórzył te propozycje, zob. M. Wardzyński, *Artifices chencinenses. Rola i miejsce warsztatów chęcińskich w produkcji kamieniarsko-rzeźbiarskiej w Rzeczypospolitej (koniec XVI-I. połowa XVII wieku)*, [w:] *Franciszka z Krasińskich Wettyn, księżna Kurlandii*

na temat kamieniarzy z Chęcín datował jej powstanie na lata ok. 1610–1614 i wiązał z pracami Samuela i Macieja Świątkowiczów⁶⁷. Ostatecznie przesunął datowanie marmurowej dekoracji na lata 1600–1614⁶⁸.

W ostatnim czasie zwiększyła się nasza wiedza na temat samego zabytku. Na konferencji poświęconej najnowszym badaniom nad historią i dziejami artystycznymi klasztoru dominikańskiego w Krakowie zostały przedstawione wnioski z badań konserwatorskich nad kopułą kaplicy⁶⁹.

Niewiele informacji na temat kaplicy Myszkowskich zamieściła w opublikowanej niedawno monografii Guccio Olga Hajduk. Ze względu na proporcje oraz logikę podziałów architektonicznych przyjęła, że projektantem budowli był Gucci, natomiast niespójność ornamentacji i jej niski poziom według niej miałyby być efektem prac mało kompetentnego warsztatu rzeźbiarskiego. W zmianie koncepcji dzieła, którą dostrzegała, ale której jednak nie poświęciła większej uwagi, dopatrywała się nagłej śmierci Guccio ok. 1600 roku⁷⁰.

W trakcie prac redakcyjnych nad niniejszą książką wydana została publikacja zbiorowa poświęcona dziejom krakowskiego klasztoru i kościoła dominikanów. Wzmiankowano w niej ponownie propozycję rzymskiej

i Semigalii, prababka dynastii królów włoskich. Dziedzictwo rodziny Krasińskich w regionie świętokrzyskim, red. D. Kalina, R. Kubicki, M. Wardzyński, Kielce–Łódź 2012, s. 156–157; tenże, *Marmury Świętokrzyskie i ośrodek kamieniarsko-rzeźbiarski w Chęcinach w XVI-XIX wieku, Aedifico et Conservo. Eskalacja jakości kształcenia zawodowego w Polsce*, „Spotkania z Zabytkami” 3 (2014), s. 17, 20.

⁶⁷ M. Wardzyński, *Marmur i alabaster w rzeźbie i małej architekturze Rzeczypospolitej. Studium historyczno-materiałoznawcze przemian tradycji artystycznych od XVI do początku XVIII wieku*, Warszawa 2015, s. 212–213, 827, il. 544.

⁶⁸ Tenże, *Nowożytny ośrodek kamieniarsko-rzeźbiarski w Chęcinach. Zarys historii od 4. ćwierci XVI do końca XVII wieku*, [w:] *Chęciny przez stulecia*, red. L. Michalska-Bracha, J. Szczepański, Chęciny-Warszawa 2019, s. 85–86.

⁶⁹ K. Kozieł, *Problemy konserwacji kamiennej kopuły kaplicy Myszkowskich przy kościele Świętej Trójcy w Krakowie*, referat wygłoszony w dniu 5 marca 2021 roku na sesji naukowej pt. „Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów. Nowe studia”. Panu dr. Krystynowi Koziełowi serdecznie dziękuję za udostępnienie fotografii zabytku z ostatniej przeprowadzonej konserwacji.

⁷⁰ Część swoich wniosków zawarła w wcześniej w biogramie artysty, zob. O. Hajduk, *Gucci (della Camilla, Guci, Guczy, Gutzy) Santi Romolo*, [w:] *Słownik architektów i budowniczych środowiska warszawskiego XV–XVIII wieku*, red. P. Migasiewicz, H. Osiecka-Samsonowicz, J. Sito, Warszawa 2016, s. 194; większość informacji powtórzone w: *taż, Santi Guccio Fiorentino. Artist and Entrepreneur in Early Modern Poland*, London 2024, s. 182–183.

genezy marmurowej okładziny kaplicy⁷¹ oraz zamieszczono wyczerpujące studium poświęcone zagadnieniom konserwatorskim związanym z mauzoleum Myszkowskich⁷².

Z zaprezentowanego powyżej stanu badań wynika, że najwięcej miejsca w pracach na temat kaplicy Myszkowskich zajmowały rozważania dotyczące genezy zastosowanych w niej rozwiązań oraz atrybucji. Zwłaszcza wskazanie wykonawców dekoracji wywołało niemałą dyskusję i sprzeczne opinie badaczy. Paradoksalnie, nigdy nie podważano propozycji, by za projektanta mauzoleum uznać Santiogo Gucciego, choć, co może wydać się zaskakujące, nie dostarczono zbyt wielu przekonujących dowodów, by poprzeć taką atrybucję. Także analiza formalna płaskorzeźb, od czasu opracowania Fischingera, była przeprowadzana dość powierzchownie, pomimo ulepszenia metod wykonywania fotografii umożliwiających dokładniejsze zapoznanie się ze szczegółami dekoracji bębna oraz kopuły. Nie poświęcono też w ogóle miejsca konstrukcji czaszy nakrywającej budowlę, która w świetle prezentowanych dalej rozważań stała się kluczem do wskazania projektanta kaplicy. Nie próbowano też poświęcić więcej miejsca złożonemu jak się okazuje programowi ideowemu wnętrza i osobie jej pomysłodawcy. Nie próbowano też wskazać roli, jaką w fundacji kaplicy odegrał Zygmunt Myszkowski.

Książka została podzielona na wstęp, osiem rozdziałów i zakończenie. W rozdziale pierwszym zaprezentowana została sylwetka fundatora kaplicy, Zygmunta Myszkowskiego – jego kariera polityczna, podstawy ekonomiczne fundacji, a także przyjmowane przez niego postawy i sposoby autokreacji jako drugiej osoby w państwie polsko-litewskim. Napisanie nowej biografii margrabiego nie było celem, choć trzeba przyznać, że dzięki badaniom źródłowym udało się w kilku kwestiach uzupełnić lub zweryfikować stan naszej wiedzy na jego temat, zarówno w sferze artystycznej, politycznej, jak i prywatnej. Ponadto, decyzja ta wydaje się zasadna, biorąc pod uwagę, że margrabia miał wyrobiony gust artystyczny i potrafił za pomocą odpowiednich fundacji kreować swój wizerunek prawdziwie europejskiego arystokraty. Kaplica

⁷¹ K.J. Czyżewski, A. Markiewicz, M. Szyma, M. Walczak, „*Dzieje budowy i wyposażenia kościoła i klasztoru Dominikanów w Krakowie*”, [w:] *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów. Nowe studia*, red. Markiewicz A., Szyma M., Walczak M., Kraków 2024, s. 19–20.

⁷² K. Kozieł, *Problematyka konserwacji kamiennego rzeźbiarskiego wystroju wnętrza kaplicy Myszkowskich w kościele Świętej Trójcy w Krakowie*, [w:] *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów. Nowe studia*, red. Markiewicz A., Szyma M., Walczak M., Kraków 2024, s. 401–424.

ufundowana przy dominikańskim kościele w Krakowie, jej forma oraz dekoracje odczytane przez pryzmat przyjmowanych przez Myszkowskiego postaw stały się manifestacją jego statusu oraz artystycznego gustu.

W rozdziale drugim została omówiona historia kaplicy. Ustalenie najważniejszych danych historycznych zawdzięczamy Fischingerowi, który zebrał je, korzystając przede wszystkim ze źródeł przechowywanych w Archiwum Prowincji Polskiej Dominikanów w Krakowie. Niestety nie ma w nich szerszych informacji na temat okoliczności powstania kaplicy, nie dysponujemy również wzmiankami o budowlu w dokumentach cechu mularskiego i stameckiego w Krakowie czy też związanych z kamieniarskim ośrodkiem chęcińskim przechowywanych w Archiwum Narodowym w Krakowie. Jak się okazuje, pewne informacje można było odnaleźć w Archiwum Ordynacji Myszkowskich przechowywanym w Archiwum Państwowym w Kielcach. Znalazły się tam dokumenty dotyczące głównie spraw majątkowych Myszkowskich. Najcenniejsze dla poznania dziejów krakowskiej inwestycji margrabiego ostatecznie okazały się źródła przechowywane w Archivio di Stato we Florencji. W tamtejszych zbiorach korespondencji Medyceuszy zachował się zbiór listów wysyłanych z Rzeczypospolitej, a wśród nich – znaczna liczba wiadomości wysyłanych do Ferdynanda I oraz Cosimo II przez margrabiego Myszkowskiego. Zespół tych listów był znany badaczom polskim, którzy część z nich nawet opublikowali, lecz listy Myszkowskiego nie doczekały się jak dotąd wzmianek czy edycji⁷³. W badaniach nad kaplicą nie wykorzystywano jak dotąd w pełni wniosków konserwatorskich i informacji o przeprowadzanych remontach z wieku XIX i XX, które pozwalają ustalić właściwie ich pełny zakres. Zestawienie informacji zawartych we wspomnianych źródłach z wiadomościami z dokumentów niezwiązanych z samą kaplicą pozwoliło na lepsze zrozumienie charakteru fundacji margrabiego i jego krewnych.

W rozdziale trzecim na podstawie dokumentacji konserwatorskich zaprezentowano po raz pierwszy od wielu lat analizę konstrukcji kopuły kaplicy, która jawi się w niej jako jedno z najwybitniejszych dzieł rzeźbiarsko-architektonicznych w Europie Środkowej. Zestawienie jej z innymi, podobnymi realizacjami z terenu Italii, pozwoliło lepiej zrozumieć jej wyjątkowość, było też pomocne przy wskazaniu projektanta budowli.

⁷³ D. Quirini-Popławska, *Korespondencja dotycząca Polski w zbiorach florenckiego Archivio di Stato i jej kolekcje*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 23 (1988), s. 126–127.

W rozdziale czwartym analizie poddane zostały zastosowane w kaplicy porządki architektoniczne. Były one nie tylko dowodem na znajomość projektanta budowli dzieł antycznych i kanonicznych zasad nowożytnej teorii architektury, ale też nośnikiem konkretnych treści ideowych.

W rozdziale piątym omówione zostały dekoracje kaplicy. Osobne miejsce zostało poświęcone marmurowej okładzinie oraz płaskorzeźbom zdobiącym bęben i kopułę. Analiza ta stała się punktem wyjścia do wskazania wykonawców projektu Gucciego.

Rozdział szósty jest rozwinięciem rozważań zawartych w trzech pozostałych. Zawarte w nim atrybucje oparte są nie tylko o analizę formalno-genetyczną, ale też praktykę warsztatową oraz XVI-wieczną teorię rzeźby i architektury.

W rozdziale siódmym zaprezentowany został program ideowy kaplicy Myszkowskich. Omówiono koncepcję filozoficzną, w oparciu o którą wykonano dekoracje budowli, okoliczności formowania się kultu wizerunku św. Dominika z Soriano eksponowanego w kaplicy oraz treści genealogiczne i polityczne, jakie mogli odczytać w dekoracji kopuły staropolscy odbiorcy fundacji margrabiego.

W rozdziale ósmym znalazło się miejsce na omówienie znaczenia kaplicy dla architektury państwa polsko-litewskiego. W zakończeniu dokonano podsumowania wniosków.

Pomysł na napisanie monografii kaplicy Myszkowskich zrodził się w roku 2014, gdy po zwiedzeniu Pińczowa skończyłem prace nad artykułem na temat łaźni margrabiego Zygmunta. W kolejnych latach ze względu na pracę nad tematem dysertacji byłem zmuszony odłożyć w czasie badania nad fundacjami Myszkowskiego. Jednocześnie jednak starałem się systematycznie pozyskiwać potrzebne materiały na ten temat. Miał rację Michel de Montaigne, pisząc w swoich *Próbach*, że świat jest jeno szkołą szukania; nie o to chodzi, kto dopadnie, ale kto przebieży piękniejszą drogę. Kilka lat zajęło mi odbycie kwerend zagranicznych i krajowych, połączonych z wyjazdami terenowymi, dzięki którym zebrałem materiał konieczny do przeprowadzenia badań nad jednym z wyróżniających się dzieł architektury wieku XVII w Europie

Środkowej. Dzieła, które wydawało się jak dotąd dostatecznie opracowane w literaturze, a które przy bliższej analizie okazało się jedną z bardziej fascynujących realizacji nowożytnych.

Ostateczny tekst niniejszej książki nie powstałby bez wsparcia i zaangażowania kilku osób, którym chciałbym w tym miejscu wyrazić swoją wdzięczność. Panu prof. Przemysławowi Mrozowskiemu dziękuję za cierpliwe przeczytanie wstępnego maszynopisu pracy, który ostatecznie rozrósł się do rozmiaru niniejszej monografii, za dyskusje na temat portretów Myszkowskich oraz za uwagi, które pozwoliły mi uniknąć kilku błędów. Składam też podziękowania dr. hab. Tomaszowi Gałuszcze OP, prof. UPJPII, za życzliwe zainteresowanie tematem oraz możliwość opublikowania monografii kaplicy w serii wydawniczej Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie.

Pani prof. Annie S. Czyż, kierownicze Katedry Sztuki Nowożytnej w Instytucie Historii Sztuki UKSW w Warszawie dziękuję niezmiennie za wyrozumiałość i umożliwienie mi pracy nad wybranym zagadnieniem. Podziękowania kieruję również do dr. hab. Iwony Pietrkiewicz, prof. Uniwersytetu KEN w Krakowie za okazaną mi życzliwość oraz do dr. hab. Wiktora Szymborskiego, prof. UJ z Pracowni Historii Kultury i Edukacji Historycznej Instytutu Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, który w trakcie studiów doktorskich zachęcał mnie do podjęcia badań nad sztuką nowożytną Zakonu Kaznodziejskiego w dawnej Rzeczypospolitej. Dziękuję także za pomoc archiwistom i bibliotekarzom, którzy cierpliwie znosili moje kwerendy, a zwłaszcza starszej kustosz w Bibliotece Kórnickiej, pani doktor Aleksandrze Losik. Fotografowi Pawłowi Mazurowi dziękuję za wykonanie zdjęć Myszkowskich z ich krakowskiej kaplicy.

Na zakończenie chciałbym podziękować moim Rodzicom, którzy zawsze mnie wspierają, oraz mojej żonie Paulinie, pierwszej wytrwałej czytelniczce tej książki, którą jej dedykuję.

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

Archivio di Stato di Firenze

Archivio Mediceo del Principato, filza 4292, nr 205, 247, 252; listy Zygmunta Myszkowskiego do Ferdynanda I.

Archiwum Akt Dawnych w Warszawie

Archiwum Skarbu Koronnego, Rachunki królewskie, sygn. 291, *Liczba Cracowska anni 91. Tydzień pierwszy po szczęśliwym przyjeździe JKM z Warszawy do Cracowa (wydatki na kuchnię)*, k. 163–164.

Archiwum Narodowe w Krakowie

Cech murarzy, kamieniarzy, cieśli i studniarzy w Krakowie i Kazimierzu, sygn. ANKr 29/158/0/2/55, „Regestr do wpisywania spraw cechowych”.

Archiwum architektoniczne Zygmunta Hendla, sygn. sygn. 1414/84; 1414/86; 1414/83; 1414/82; 1414/81; 1414/80; 1414/79.

Archiwum Państwowe w Kielcach

Archiwum Ordynacji Myszkowskich, sygn. 21/288/1479, Kopie różnych dokumentów ordynacji.

Archiwum Ordynacji Myszkowskich, sygn. 21/288/10, Testament biskupa krakowskiego Piotra Myszkowskiego z roku 1586, ponowiony 1590, k. 58.

Archiwum Ordynacji Myszkowskich, sygn. 21/288/688, korespondencja Aleksandra Wielopolskiego.

Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie

sygn. Pr 35, S. Barącz, *Catalogus Patrum et Fratrum Sacri Ordinis Praedicatorum in Polonia, Russia et Magno Ducatu Lithuaniae mortuorum*.

sygn. Kr 77, Papiery dotyczące odbudowy po pożarze.

sygn. Kr 78, Odbudowa po pożarze 1856–1872.

sygn. Kr 398, Odbudowa po pożarze 1856–1862.

Archiwum Prowincji Franciszkanów-Reformatów w Krakowie

bez sygnatury, *Liber Monimentorum seu Archivum conventus Pinczowiensis in Mirow (1683–1933)*.

Biblioteka Czartoryskich w Krakowie

rkps 1568, kodeks in quarto, *Diarius legationis, quam ad Romanorum imperatorem Rudolphum II et inclitam domum Austriacam pro serenissima Constantia regina Poloniae ac Sveciae illustrissimus et reverendissimus Martinus Szyszkowski episcopus Luceoriensis cum ilustrissimo Sigismundo Myszkowski marchione a Mirow supremo regni marsalco obivit anno d. 1605 a Paulo Gisio scriptus*.

Biblioteka Jagiellońska

Dział rękopisów, sygn. Berol. Ms. Germ. Qu. 16, *Gladiatoria*.

Biblioteka Kórnicka

sygn.11033, S. Łabęcki, *Oratio funebris Manibus Piis Illustrissimi Domini, D. Sigismundi Myszkowski Gonzagae, Marchionis de Mirow. Supremi Regni Poloniae Marschalci. Corcinen(sis). Grodecen(sis). Solecen(sis). Etc. (...) Cracoviae In Officina Lazari, Matthias Andreouvien(sis) Anno Domini, 1615*.

rkps B. Kórn. 1140, *Testament Zygmunta Myszkowskiego*.

Biblioteka Narodowa w Warszawie

sygn. G.10234/III, portret Zygmunta margrabiego Myszkowskiego.

Archiwum WUOZ w Krakowie

- S. Kaczmarczyk, M. Mazur, *Sprawozdanie z nadzorów autorskich i opis do częściowej dokumentacji powykonawczej z prac remontowych kopuły nad kaplicą Myszkowskich przy kościele OO. Dominikanów w Krakowie*, Politechnika Krakowska 1992, mps.
- S. Kaczmarczyk, M. Mazur, *Ekspertyza stanu technicznego kopuły Kaplicy Myszkowskich OO. Dominikanów z latarnią oraz program prac zabezpieczeniowych*, Politechnika Krakowska 1999, mps.
- sygn. 44.336/08, Dokumentacja fotograficzna prac konserwatorskich wnętrza kaplicy Myszkowskich w kościele OO. Dominikanów w Krakowie, t. IV.
- sygn. 51.577/11, Dokumentacja prac konserwatorskich kamiennego pokrycia kopuły kaplicy Myszkowskich przy kościele OO. Dominikanów w Krakowie.
- sygn. 51.578/11, *Dokumentacja prac konserwatorskich kamiennej latarni kopuły kaplicy Myszkowskich przy kościele pw. Trójcy Świętej OO. Dominikanów w Krakowie*,

Archiwum The New York University

- O. Berendsen, *The Italian Sixteenth and Seventeenth Century Catafalques*, mps pracy doktorskiej, New York 1961.

Muzeum Historyczne Miasta Krakowa

- sygn. MHK 5931-K, *Grobowiec ze stallami rodziny Cellarych, z końca XVI wieku w kościele Najśw. Marii, J. Krieger w Krakowie*

Źródła drukowane do roku 1800

- Andrzejewicz W., *Ogrod Rożany Abo Opisanie porządne dwu szczepow wonney Rożey Hierychuntskiej: To iest o Dwu Świętych Rożancach Dwoyga Bractw Błogosławioney Panny Maryey Y Naswiętszego Imienia Pana Iezvsowego W Zakonie Kaznodzieyskim w szczepionych*, Wilno 1646.
- Bulwer J., *Chirologia: Or the Natural Language of the Hand. Composed of the Speaking Motions, and Discoursing Gestures there of (...)*, London 1644.
- Bzowski A., *Propago D[ivi] Hyacinthi Thaumaturgi Poloni, seu De rebus praeclare gestis in Provincia Poloniae Ordinis Praedicatorum Commentarius [...]*, Venetiis 1606.
- Casa della Giovanni, *Il Galateo*, Venice 1558.
- Catani B., *La Pompa Funerale Fatta dall'Cardinale Montalto Nella Trasportations dell'ossa di Papa Sisto Il Quinto*, Roma 1591.

- Czaradzki G., *Processus iudicarii in iure civili et Saxonico recepti, ad praximq(ue) commune accommodate, compendiosum, authore Maiest(atus). Cancell.(arius) Notario concinnatum (...) cum Gratia et Privilegio S. R. M. in Officina Nicolai Loby, A. D. 1612.*
- Guichard C., *Funerailles et diverses manieres d'ensevelieir des Romains, Grecs, et autres nations, tant anciennes que modernes*, Lyon 1581.
- Hulewicz F., *Laudatio beati Aloisii Gonzagae Ferdinandi Marchionis Castilionis Sacri Romani Imperii Principis Filii [...] dicata Ill(ustrissi)mo Domino D. Sigismundo Myszkowski Gonzagae Marchioni de Myrow, Regni Polonia supremo Marszalco, Korczynensi, Grodecensi, etc. Capitaneo, (...) Ex officina Typographica Andrea Petricovii Anno Domini 1606.*
- Instructio ad visitandas septem ecclesias Cracoviae. Seu modus, quo septem Cracovienses ecclesiae, indulgentiis stationum septem Romanae Urbis ecclesiarum S. D. N. Pauli V Pont. Max. liberalitate, et (...) Martini Szyszkowski (...) cura, recens exornatae, visitari debent. Cracoviae 1621.*
- Krammer G., *Architectura von den funf Seulen sambt iren Ornamenten und Zierden*, Prag 1600.
- Januszowski J., *Przewodnik, Abo Kościołow Krakowskich y rzeczy w nich wiedzenia y widzenia godnych krotkie opisanie. Naprzod tych ktore są w Mieście Krakowie, potym tych co są na Kazimierzu y na Stradomiu [...]. Przydany iest Cathalog wszystkich Krolow Polskich y Biskupow Krakowskich*, Kraków 1603.
- Mijakowski J., *Zbożny Pobyt, po śmierci (...) Jaśnie Wielmożney Pani Margrabiny, Jej Mości Helzbiety Myszkowskiej, marszałkowej koronney w Pińczowie przy pogrzebie ciała jej do wiadomości wszystkich podany przez X. Hiacynta Mijakowskiego, Pisma S. y Theologiey Doktora, Kaznodzieje Farskiego Krakowskiego Roku Pańskiego MDC. VLIV Dnia 11 Stycznia (...) w Krakowie w Druk. Andr. Piotr. Typogr. J.K.M.*
- Okolski S., *Orbis polonus*, t. 1–3, Cracoviae 1645.
- Oratio funebris Manibus Piis Illustrissimi Domini D. Sigismundi Myszkowski Gonzagae Marchionis de Mirow, Supremi Regni Polonie Maschalci Corcin(ensi) Grodecen(si) Solecen(si) etc Capitanei, D(omini) et Patroni clementiss(imum), a Stanislao Labencki Artium et Philosophiae Magistro, Cracoviae in Officina Lazari Matthias Andreovien(sis) Anno Domini, 1615.*
- Orologio A., *Canzonette a tre voci. Libro secondo*, Venezia 1594.
- Panegyricus adventuvi in Italiam Illustrissimi Sigismundi Miscovii Gonzagae de Mirow Supremi Regni Poloniae Marschalci dicatus a Ioanne Aurelio de Stradow Schydłowskij Polono, Romae Apud Bartholomaeum Zannettum MDCVIII.*
- Paprocki B., *Gniazdo Cnoty, Zkąd Herby Rycerstwa sławnego Krolestwa Polskiego, Wielkiego Księstwa Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Mazowieckiego, Zmudzkiego, y inszych Państw do tego Krolestwa należących Książąt, y Panow początek swoy maią*, Kraków 1578.
- Paprocky B., *Diadochos id est successio [...]*, Praha 1602.

- Pruszczy H., *Klejnoty stołecznego miasta Krakowa albo kościoły i co w nich jest widzenia godnego i znacznego, (...) w Krakowie, w Drukarni Franciszka Cezarego Roku P. 1647.*
- Sarnicki S., *Statuta i metrika przywilejów koronnych językiem polskim spisane, Kraków 1594.*
- Starowolski S., *Monumenta sarmatarum beatæ aeternitatis, (...) primicerio tarnouien-si collectore, Cracoviae 1655.*
- Teleżyński W., *Epitaphia In Ecclesia SS. Trinitatis FF. Prædicatorum [...] Collecta, Cracoviae 1790.*
- Vienne de Philibert, *Le Philosophie de court*, London 1547.
- Vredeman de Vries H., *Caryatidum sive athlantidum multiformium ad quemlibet Architecturae ordinem accomodatorum*, Anvers 1597.
- Wargocki A., *Iustynusa Historyka Ksiąg XXXXVIII które on z zławney historyey świata wszystkiego, przez troga Pompeiusza opisaney, (...), w Drukarni Symona Kęmpiniego, Cracoviae 1607.*
- Wujek J., *Biblia to iest Księgi Starego y Nowego Testamentu (...) w Krakowie, w Drukarni Łazarzowej, Roku Pańskiego MDXCIX.*
- Wywód I. Ianuszowskiego y obmowa: z strony statutów koronnych od siebie dla correctury praw sporządzonych, spisanych, y wydanych, w Krakowie, w Drukarni Łazarzowej Roku Pańskiego 1602.
- Zawadzki T., *Compendium to iest krótkie zebranie wszystkich a wszystkich Praw, Statutów, y Constitucyi Koronnych, aż do Roku 1613 inclusiue na sześć rozdziałów rozporządzone y wydane, [...] W Krakowie, w Drukarni Symona Kempiniego Roku Pań: 1614.*

Publikacje źródłowe

- Acta Nuntiaturae Poloniae, t. 28. Franciscus Simonetta (1601-1612), vol. 2: 6 X 1607 – 28 IV 1608*, red. A. Tygielski, Cracoviae 2023.
- „Cui contingit nasci, restat mori”: wybór testamentów staropolskich z województwa sandomierskiego, oprac. M. Lubczyński, J. Pielas, H. Suchojad, Warszawa 2005.
- Dwie podróże Jakuba Sobieskiego, ojca króla Jana III, odbyte po krajach europejskich w latach 1607–13 i 1638, wydane z rękopisu*, oprac. E. Raczyński, Poznań 1833.
- Elementa ad Fontium Editiones, t. XXVII. Res Polonicae ex Archivio Mediceo Florentino, II pars*, wyd. W. Meysztowicz, W. Wyhowska de Andreis, Rzym 1972.
- Klejnoty stołecznego miasta Krakowa albo kościoły i co w nich jest widzenia godnego i znacznego, przez Piotra Hiacynta Pruszcza krótko opisane*, oprac. K. Turowski, Kraków 1861.

Kronika Pawła Piaseckiego biskupa przemyskiego. Polski przekład wedle dawnego rękopisu, poprzedzony studium krytycznym nad życiem i pismami autora, Kraków 1870.

Myśliciele, kronikarze i artyści o sztuce, od starożytności do 1500 r., red. J. Białostocki, Warszawa 1978.

Necrographia seu obitus fratrum generalium... manuscriptis codicibus facta collectione anno Domini 1615, 31 iulii, per me fratrem Valerianum Lithuanidem, magistrum Conventus Cracoviensis, Archiv für Österreichische Geschichte, bd. 4, Wien 1877, s. 153

Paprocki B., *Herby rycerstwa polskiego przez Bartosza paprockiego zebrane i wydane w r.p. 1584*, Kraków 1858.

Pisma polityczne z czasów rokoszu Zebrzydowskiego 1606-1608, t. 1: Proezya rokoszowa, wyd. J. Czubek, Kraków 1916.

Pisma polityczne z czasów rokoszu Zebrzydowskiego 1606-1608, t. 2: Proza, wyd. J. Czubek, Kraków 1918.

Rajnolda Hejdensztejna sekretarza królewskiego, Dzieje Polski od śmierci Zygmunta Augusta do roku 1594. Ksiąg XII, z łacińskiego przetłumaczył Michał Gliszczyński, t. 2, Petersburg 1857.

Sobieski J., *Peregrynacja po Europie (1607-1613). Droga do Baden (1638)*, oprac. J. Długosz, Wrocław-Warszawa-Kraków 1991.

Teoretycy, pisarze i artyści o sztuce, 1500-1600, red. J. Białostocki, Warszawa 1985.

Literatura

Ackerman J.S., *The Tuscan/Rustic Order: A Study in the Metaphorical Language of Architecture*, „Journal of the Society of Architectural Historians” 42/1 (1983), 15-34.

Affek M., *La specificità del dritto polacco genealogico ed araldico*, „Białostockie Studia Prawnicze” 8 (2010), s. 199-217.

Alberti M., *Spettacoli acquatici a Firenze e a Mantova tra Cinque e Seicento*, [w:] *Tra boschi e marine. Varietà della pastorale nel Rinascimento e nell'Età barocca*, red. D. Perocco, Bologna 2012, s. 175-202.

Alighieri D., *Boska Komedja, t. 3. Raj*, przeł. E. Porębowicz, Warszawa 1925.

Andanti A., *Bartolomeo Ammannati e l'architettura ad Arezzo: la chiesa di Santa Maria in Gradi e l'importanza dell'eredità culturale e formale del maestro fiorentino in questa città*, [w:] *Bartolomeo Ammannati: scultore e architetto, 1511-1592, atti del convegno di studi, Firenze - Lucca, 17-19 marzo 1994*, red. N. Rossellini del Turco, F. Salvi, Firenze 1995, s. 209-217.

- Andrzejewski A., Kajzer L., Lewandowski M., *Sprawozdanie z archeologicznych badań ratowniczych przeprowadzonych w 1998 roku w Chrobrzu, gm. Złota Pińczowska, woj. Kieleckie, na stanowisku zwanym „Zamczysko”, „Łódzkie Sprawozdania Archeologiczne”* 4 (1998), s. 119–138.
- Andrzejewski A., Kajzer L., Sikora J. *Sprawozdanie z badań zamku w Pińczowie w 2005 roku*, „Łódzkie Sprawozdania Archeologiczne” 10 (2006–2007), s. 337–352.
- Anglo S., *Machiavelli – The First Century. Studies in Enthusiasm Hostility and Irrelevance*, Oxford 2005.
- Antonini D., Fraccaro C., Modesti P., *Osservazioni su Pellegrino Tibaldi a cappella Poggi in San Giacomo Maggiore a Bologna*, „Arte Lombarda, Nuova serie” 112 (1995), s. 50–53.
- Anusik Z., *Kariery faworytów królewskich a kariery opozycjonistów w dobie panowania Zygmunta III (1587–1632)*, „Przegląd nauk historycznych”, 3/2 (2004), s. 6–62.
- Anusik Z., *Kariery ulubieńców Zygmunta III. Rola polityki nominacyjnej króla w kreowaniu elity władzy w Rzeczypospolitej w latach 1587–1632*, [w:] *Faworycy i opozycjoniści. Król a elity polityczne w Rzeczypospolitej XV i XVIII wieku*, red. M. Markiewicz, R. Skowron, Kraków 2006, s. 215–224.
- Augustyniak U., *Myszkowski margrabia Zygmunt*, [w:] PSB, t. 22 (1977), s. 404–407.
- Baczewski S., *Szlachectwo. Studium z dziejów idei w piśmiennictwie polskim. Druga połowa XVI wieku–XVII wiek*, Lublin 2009.
- Ballenstedt J., *Jak Brunelleschi budował kopułę Santa Maria del Fiore*, KAiU 41/2 (1996), s. 99–105.
- Bałus W., *Zygmunt Hendel (1862–1929)*, [w:] *Ludzie, którzy umiłowali Kraków. Założyciele Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa*, red. W. Bieńkowski, Kraków 1997, s. 89–96.
- Bamis Van I., *Een nieuw Begin? Grativerlening naar aanleiding van de Blijde Intrete van Albrecht en Isabella (1599)*, Gent 2010.
- Bania Z., *Pojęcie rezydencji w architekturze polskiej XVII i XVIII wieku na przykładzie Podhorzec i Brodów*, [w:] *Sztuka ziem wschodnich Rzeczypospolitej XVI–XVIII w.*, red. J. Lileyko, Lublin 2000, s. 381–390.
- Bania Z., *Od fundatora do wykonawcy. Twórcy architektury XVII–XVIII wieku w Polsce*, [w:] *Architekt – budowniczy – mistrz murarski. Materiały z sesji naukowej IS PAN, Warszawa, 24–25 listopada 2004 roku*, red. H. Faryna-Paszkiewicz, M. Omilanowska, J. Sito, Warszawa 2007, s. 47–53.
- Barącz S., *Klasztor i kościół Dominikanów w Krakowie*, Poznań 1888.
- Barry F., *Painting in stone. Architecture and the poetics of marble from antiquity to the enlightenment*, New Haven 2020.
- Bartoli L., *Il disegno della cupola del Brunelleschi*, Firenze 1994.
- Bellini F., *L'organismo cupolato della cappella Sistina in Santa Maria Maggiore*, [w:] *Studi su Domenico Fontana 1543–1607*, red. G. Curcio, N. Navone, S. Villari, Mendrisio 2011, s. 105–125.

- Beluzzi A., *La Madonna dell'Umilita a Pistoia*, [w:] *La chiesa a pianta centrale. Tempio civico del rinascimento*, red. B. Adorni, Milano 2002, s. 107–118.
- Belting H., *Antropologia obrazu: szkice do nauki o obrazie*, tłum. M. Bryl, Kraków 2007.
- Bernatowicz T., *Miles Christianus et Peregrinus*. Fundacje Mikołaja Radziwiłła „Sierotki” w Ordynacji Nieświeskiej, Warszawa 1998.
- Betlej A., *Kościół p. w. śś. Piotra i Pawła oraz dawne kolegium ks. Jezuitów*, [w:] *Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej*, red. J.K. Ostrowski, cz. 1, *Kościół i klasztory Lwowa z okresu przedrozbiorowego*, cz. 2, t. 20, Kraków 2012, s. 71–132.
- Bibliografia staropolska Karola Estreichera*, t. 29, wyd. S. Estreicher, Kraków 1933.
- Bochnak A., *Gucci Santi (Ognisanti)*, [w:] PSB, t. 9 (1961), s. 132–133.
- Bochnak A., Pańkow S., *Maciej Kusietek, Kmiotek, czy Świętek uczniem Jana Michałowicza z Urzędowa*, FHA 10 (1974), s. 137–145.
- Bodon G., *Enea Vico fra memoria e miraggio della classicità*, Roma 1997.
- Borusiewicz W., Zin W., *Problemy konserwacji i wzmocnienia kopuły kaplicy Myszkowskich*, RK 38 (1966), s. 99–104.
- Borusiewicz W., *Konserwacja zabytków budownictwa murowanego*, Warszawa 1971.
- Bosman L., *Spolia and Coloured Marble in Sepulchral Monuments in Rome, Florence and Bosco Marengo. Designs by Dosio and Vasari*, „Mitteilungen des Kunsthistorischen Institutes in Florenz” 49/3 (2005), s. 353–373.
- Byliński J., *Sejm z r 1611*, Wrocław 1970.
- Byliński J., *Sejm z 1611. W nowym opracowaniu*, Wrocław 2016.
- Burnatowa J., *Ornament renesansowy w Krakowie*, [w:] *Studia Renesansowe*, red. M. Walicki, t. 4, Wrocław-Warszawa-Kraków 1964, s. 5–243.
- Cauteren van K., *Eight unknown designs by Hendrick de Clerck for Archduke Albert's entry into Brussels in 1596*, „Simiolus: Netherland Quarterly for the History of Art” 34 (2009/2010), s. 18–33.
- Chłapowski K., *Starostowie w Małopolsce 1565–1668*, [w:] *Spółeczeństwo staropolskie*, t. 4, red. A. Izydorczyk, A. Wyczański, Warszawa 1986, s. 105–178.
- Chojcka E., *Teoria i praktyka odbioru dzieł sztuki: „Phisionomia” Jana z Głogowa i Głowy Wawelskie*, [w:] *Mecenas, kolekcjoner, odbiorca. Materiały Sesji SHS, Katowice, listopad 1981*, Warszawa 1984, s. 217–232.
- Chrościcki J., *Pompa funebris. Z dziejów kultury staropolskiej*, Warszawa 1974.
- Chrościcki J., *Sztuka i polityka. Funkcje propagandowe sztuki w epoce Wazów 1587–1668*, Warszawa 1983.
- Chrościcki J., Jerzy Kowalczyk, *W kręgu kultury dworu Jana Zamoyskiego, Lublin 1980: Wydawnictwo Lubelskie*, ss. 344, il. 77, ISBN 83-822-0124-9 (*Zamojskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk* t. 20), BHS 47/1–2 (1985), s. 131–132.
- Chrzanowski T., *Działalność artystyczna Tomasza Tretera*, Warszawa 1984.
- Cifani A., Monetti F., *La cappella dal Pozzo del Camposanti di Pisa*, „Saggi e Memorie di storia dell'arte” 24 (2000), s. 31–116.

- Clarke G., *Roman House – Renaissance Palaces. Inventing Antiquity in Fifteenth Century Italy*, Cambridge 2003.
- Cole M.W., *Ambitious form. Giambologna, Ammannati and Danti in Florence*, Princeton-Oxford 2011.
- Cornelis Floris 1514–1575. *Beeldhouwer-architect-ontwerper*, red. A. Huysmans, J. van Damme, C. van de Velde, Ch. Mulders, Brussel 1996.
- Czapla J., *Krokodyl symbolem Afryki? Przedstawienia krokodyli w grafice antwerpskiej ostatniej ćwierci XVI wieku*, [w:] *Gady w literaturze, kulturze, języku i mediach*, oprac. zbior., Siedlce 2023, s. 11–29.
- Czechowicz B., *Nagrobki późnogotyckie na Śląsku*, Wrocław 2003.
- Czerkawski J., *Hannibal Rosseli. Jako przedstawiciel hermetyzmu filozoficznego w Polsce*, „Roczniki Filozoficzne” 15/1 (1967), s. 119–140.
- Czyżewski K.J., Markiewicz A., Szyma M., Walczak M., *Dzieje budowy i wyposażenia kościoła i klasztoru Dominikanów w Krakowie*, [w:] *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów. Nowe studia*, red. Markiewicz A., Szyma M., Walczak M., Kraków 2024, s. 11–34.
- Czyżewski K.J., Walczak M., *Portrety biskupów krakowskich w okresie nowożytnym. Zagadnienie funkcji*, [w:] *Studia nad sztuką renesansu i baroku*, t. VI: *Fundator i dzieło w sztuce nowożytnej*, cz. 1, Lublin 2005, s. 203–247.
- Czyżewski K.J., Walczak M., *Z królewskiego mauzoleum do sanktuarium świętego. Uwagi o dekoracjach groteskowych w kaplicy św. Jacka w kościele dominikanów w Krakowie*, [w:] *Studia nad sztuką renesansu i baroku*, t. XI: *Tradycja i innowacja w sztuce nowożytnej*, Lublin 2012, s. 31–70.
- Czyżewski K.J., Walczak M., *Sztuka w kręgu klasztoru Dominikanów w Krakowie*, [w:] *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów*, red. A. Markiewicz, M. Szyma, M. Walczak, Kraków 2014 (*Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie*, 13), s. 15–82.
- Czechowicz J., Czyżewski K. J., Szyma M., Walczak M., *Grób i nagrobki świętego Jacka w dominikańskim kościele Świętej Trójcy w Krakowie do końca XVI wieku*, RK 88 (2022), s. 159–197.
- Daranowska-Łukaszewska J., *Przyczynek do ikonografii pierwszego nowożytnego ołtarza głównego w kościele Dominikanów w Krakowie*, [w:] *Artifex doctus. Studia ofiarowane profesorowi Jerzemu Gadomskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. W. Bałus, W. Walanus, M. Walczak, Kraków 2007, s. 209–217.
- Darowski R., *Piotr Viana SJ (1549–1609) i jego działalność filozoficzna w Polsce*, „Odrodzenie i reformacja w Polsce” 23 (1978), s. 35–53.
- Dellantonio G., *Il principe vescovo Johannes Hinderbach e l'architettura: interessi umanistici, motivazioni ideologiche ed impegno pratico*, [w:] *Il principe vescovo Johannes Hinderbach (1465–1486) fra tardo Medioevo e Umanesimo. Atti del Convegno promosso dalla Biblioteca Comunale di Trento, 2–6 ottobre 1989*, red. I. Roger, M. Bellabarba, Bologna 1992, s. 253–272.

- Dickman Orth M., *Lyon et Rome à l'antique: les illustrations des Antiquités romaines de Guillaume Du Choul*, [w:] *Lyon et l'illustration de la langue française à la Renaissance*, red. G. Defaux, Lyon 2003, s. 287–308.
- Divitiis de B., *Architettura e committenza nella Napoli del Quattrocento*, Venice 2007.
- Dobrowolski T., *Sztuka Krakowa*, Kraków 1950.
- Domański J., *La fortuna di Marsilio Ficino in Polonia nel secoli XV e XVI*, [w:] *Marsilio Ficino e il ritorno di Platone*, t. 2, (Firenze, 1986), s. 565–586.
- Drewniak P., *Mauzoleum rodowe fundacji Ligęzów w Bolesławiu nad Wisłą dziełem Andrzeja Jastrzębka i Benedykta Bonanome*, [w:] *Studia nad sztuką renesansu i baroku*, t. 7: *Fundator i dzieło w sztuce nowożytnej*, Lublin 2006, s. 59–84.
- Drohojowski J., *Kronika Drohojowskich*, cz. 1., Kraków 1904.
- Dubas-Urwanowicz E., *Wesele Jana Zamoyskiego z Gryzeldą Batorówną*, „Białostockie Teki Historyczne” 9 (2011), s. 238–251.
- Duerloo L., *Dynasty and Piety. Archduke Albert (1598–1621) and Habsburg Political Culture in an Age of Religious Wars*, London-New York 2012.
- Dzielska M., *Porządek anielski w Hierarchii niebiańskiej*, [w:] *Księga o aniołach*, Kraków 2002, s. 122–130.
- Dziubiński A., *Przechadzka po Pińczowie i okolicy*, Pińczów 1999.
- Elam C., „*Tuscan dispositions*”: *Michelangelo's Florentine architectural vocabulary and its reception*, „*Renaissance Studies*” 19 (2005), s. 46–82.
- Else F.M., *Spectacles of Fire and Water: Performing the Destructive Forces of Early Modern Naval Battles*, „*The Cupola. Scholarship at Gettysburg College*” 12 (2020), s. 154–162.
- Europa Triumphans. Court and Civic Festivals in Early Modern Europe*, t. 1, red. J. R. Mulryne, H. Watanabe-O'Kelly, M. Shewring, Adershot-Burlington 2004.
- Faggiolo M., *Il trionfo sulla morte: I catafalchi dei papi e dei sovrani*, [w:] *La Festa a Roma dal Rinascimento al 1870*, red. M. Faggiolo, Turin 1997, s. 26–41.
- Fenelli L., *Creating a Cult, Faking Relics. The Case of St. Sominic of Soriano*, [w:] *Faking, forging, counterfeiting. Discredited Practices at the Margines of Mimesis*, Bielefeld 2018, s. 181–198.
- Ferenc M., *Rola i udział dworu w ceremonii pogrzebowej Zygmunta Augusta*, [w:] *Theatrum ceremoniale na dworze książąt i królów polskich*, red. M. Markiewicz, R. Skowron, Kraków 1999, s. 113–122.
- Finkel C., *The Administration of Warfare: The Ottoman Military Campaigns in Hungary, 1593–1606*, Vienna 1988.
- Fischinger A., *Kaplica Myszkowskich w Krakowie*, RK 33/1 (1953), s. 83–114.
- Fischinger A., *Kaplica Myszkowskich w Krakowie*, BHS 17 (1955), s. 372–373.
- Fischinger A., *Santi Gucci. Architekt i rzeźbiarz królewski XVI wieku*, Kraków 1969.
- Fisher A., *Portraits of Alexander the Great during the Italian Renaissance*, „*Atribus et Historiae*” 38 (2017), s. 79–96.
- Galicka J., Kałamajska-Saeed M., Sygietyńska H., *Sztuka dawnych ziem łomżyńskiej i wiskiej w XVI – XIX wieku*, „*Studia Łomżyńskie*” 1 (1989), s. 109–163.

- Gałuszka J., *Jak Kraków witał arcyksiężniczkę? Uroczystości ślubne i koronacyjne Anny Habsburżanki i Zygmunta III Wazy w 1592 roku*, „Przegląd Nauk Historycznych” 17/2 (2018), s. 225–251.
- German Engravings, Etchings and Woodcuts, ca. 1400–1700: Elias Holl do Hieronimus Hopfer, t. 15, oprac. R. Zijlma, Rotterdam 2004.
- Gill R. M., *Conception and Construction: Galeazzo Alessi and the Use of Drawings in Sixteenth-Century Architectural Practice*, „Architectural History” 59 (2016), s. 181–219.
- Gnann A., *Parmigianinos Projekte für die Cesi-Kapelle in S. Maria della Pace in Rom*, „Zeitschrift für Kunstgeschichte” 59/3 (1996), s. 360–380.
- Górnicki Ł., *Pisma*, t. 1., oprac. R. Pollak, Warszawa 1961.
- Grabowski A., *Kraków i jego okolice*, Kraków 1836.
- Gryglewski P., *De Sacra Antiquitate. Odwołania do przeszłości w polskiej architekturze sakralnej XVI wieku*, Warszawa 2012.
- Gryglewski P., *Czy kopuły powinny wirować? Uwagi o dekoracjach sklepień w polskich kaplicach kopułowych w XVI i na początku XVII wieku*, [w:] *Studia nad sztuką renesansu i baroku, t. XII: Dzieło sztuki w przestrzeni kulturowej*, red. I. Rolska, Lublin 2016, s. 147–168.
- Guido S., Mantella G., *La chiesa di Santa Caterina a La Valetta e la pittura a olio su muro. Il restauro come caso di studio sulla tecnica pittorica di Mattia Preti a Malta*, [w:] *XII Congresso Nazionale IGIIC – Lo Stato dell’Arte – Accademia Di Belle Arti di Brera – Milano 23/24 ottobre 2014*, oprac. zbior., Firenze 2014, s. 167–174.
- Guidoboni G., Ciuccarelli C., *The Campi Flegrei caldera: historical revision and new data on seismic crises, bradyseisms, the Monte Nuovo eruption and ensuing earthquakes (twelfth century 1582 AD)*, „Bulletin of Volcanology” 73/6 (2011) s. 655–677.
- Guillemain J., *Guillaume du Choul et la colonne Trajane: la documentation d’un antiquaire lyonnais vers 1550*, [w:] *Delineavit et sculpsit: dix-neuf contributions sur les rapports dessin-gravure du xvie au xxe siècle. Mélanges offerts à Marie-Félicie Perez-Pivot*, red. F. Fossier, Lyon 2003, s. 33–43.
- Gutkowska-Dudek K., *Rysunki z wilanowskiej kolekcji Potockich w zbiorach Biblioteki Narodowej*, t. 2, Warszawa 1998.
- Gutowski J., *Buławy i buzdługany w Polsce od XVI do XVIII wieku*, Warszawa 2015.
- Hajduk O., *Gucci (della Camilla, Guci, Guczy, Gutzy) Santi Romolo*, [w:] *Słownik architektów i budowniczych środowiska warszawskiego XV–XVIII wieku*, red. P. Migasiewicz, H. Osiecka-Samsonowicz, J. Sito, Warszawa 2016, s. 192–197.
- Hajduk O., *Pantheon Terrae Lomzynensis – zespół nagrobków w Łomży. Girolamo Canavesi, Gucci Fiorentino i Bartholomeo Venosta*, [w:] *Poza Warszawą... Arcydzieła plastyki dawnej w świątyniach i rezydencjach Mazowsza*, red. M. Wardzyński, Warszawa 2018, s. 118–124.
- Hajduk O., *Rzeźba nagrobna na Mazowszu w XVI wieku*, Warszawa 2021.

- Hajduk O., *Santi Guccci Fiorentino. Artist and Entrepreneur in Early Modern Poland*, London 2024.
- Hajdukiewicz L., Kowalska H., *Myszkowski Piotr herbu Jastrzębiec*, [w:] PSB, t. 22 (1977), s. 382–390.
- Hemsoll D., *Palladio's Architectural Orders: From Practice do Theory*, „Architectural History” 58 (2015), s. 1–54.
- Heroic Armor of the Italian Renaissance. Filippo Negroli and his contemporaries*, [kat. Wyst.], red. S. W. Pyhrr, J. A. Godoy, New York 1999.
- Hibbard H., *Carlo Maderno and Roman Architecture 1580–1630*, London 1971.
- Hollstein F.W., *Dutch and Flemish Etchings, Engravings ad Woodcuts 1450–1700*, t. 48, Amsterdam 1956.
- Hutten-Czapski E., *Spis rycin przedstawiających przeważnie polskich osobistości w zbiorze Emeryka hrabiego Hutten-Czapskiego w Krakowie*, Kraków 1901.
- Ippolito L., *La cupola della Cappella dei Principi a Firenze*, „Rassegna di architettura e urbanistica” 32 (1998), s. 35–43.
- Jamski P., *Kaplica św. Kazimierza w Wilnie i jej twórcy*, BHS nr 1 (2006), s. 19–44.
- Janiszewska-Mincer B., *Rzeczpospolita Polska w latach 1600–1604*, Bydgoszcz 1984.
- Jeż T., *Madrygał w Europie północno-wschodniej dokumentacja, recepcja, przeobrażenia gatunku*, Warszawa 2003.
- Jeż T., *Sulle relazioni tra Alessandro Orologio ed i mecenati polacchi Piotr e Zygmunt Myszkowski*, [w:] *Atti del Convegno Internazionale di studi „Alessandro Orologio – musico friulano del Cinquecento e il suo tempo”*, Pordenone–Udine–S. Giorgio in Richinvelda, 15–17 Ottobre 2004, red. Franco Colussi, Udine 2008, s. 284–302.
- Jones B., Sereni A., Ricci M., *Building Brunelleschi's Dome. A Practical Methodology Verified by Experiment*, „Journal of the Society of Architectural Historians” 69 (2010), s. 39–61.
- Kajzer L., *Między Chęcinami a Pińczowiem, czyli o nowych badaniach obu warowni*, [w:] *Klio viae et invia. Opuscula Marco Cetwiński dedicata*, red. A. Odrzywolska-Kidawa, Warszawa 2010, s. 295–304.
- Kalina D., Gliński W., *Zamek w Nowym Mieście Korczynie*, [w:] *Późnośredniowieczne zamki na terenie dawnego województwa sandomierskiego*, red. L. Kajzer, Kielce 2005, s. 117–144.
- Kalina D., Płaski R., *W sprawie domniemanego zboru ariańskiego w Szańcu*, [w:] *Szaniec – dziedzictwo kulturowe*, red. D. Kalina, Szaniec-Kielce 2016, s. 111–116.
- Kalinowski L., *Treści artystyczne i ideowe Kaplicy Zygmuntońskiej*, „Studia do dziejów Wawelu” 2 (1961), s. 1–129.
- Kałamajska-Saeed M., *Vilnius šv. Dvasios bažnyčios šv. Dominyko paveikslo ikonografinė kilmė*, „Acta Academiae Artium Vilmensis” 21 (2001), s. 87–94.
- Kałamajska-Saeed M., *Genealogia przez obrazy. Barokowe ikonografia rodu Sapiechów na tle staropolskich galerii portretowych*, Warszawa 2006.
- Kamiński A., *Piotr Myszkowski (zm. 1505)*, [w:] PSB, t. 22 (1977), s. 379–382.

- Karpowicz M., *Rzeźba około roku 1600–1630*, [w:] *Sztuka około roku 1600. Materiały Sesji SHS zorganizowanej przy współpracy Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie*, Lublin, listopad 1972, Warszawa 1974, s. 59–63.
- Katalog portretów osobistości polskich i obcych w Polsce działających*, oprac. A. Karwowska-Bajdor, H. Widacka, A. Żendara, t. 3, Warszawa 1992.
- Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, t. 1. Województwo krakowskie*, red. J. Szablowski, Warszawa 1953.
- Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, t. 1, z. 12: Województwo krakowskie, powiat olkuski*, oprac. K. Kutrzebianka, Warszawa 1953.
- Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, t. 4. Miasto Kraków, cz. 5 Śródmieście. Mury obronne i Planty, Rynek Główny*, red. M. Myśliński, Warszawa 2005.
- Katalog zabytków Sztuki w Polsce, t. 3, z. 9. Województwo kieleckie, powiat pińczowski*, red. J.Z. Łoziński, B. Wolff, Warszawa 1961.
- Katalog Zabytków Sztuki, Miasto Warszawa, cz. 1, Stare Miasto*, red. J. Z. Łoziński, A. Rottermund, Warszawa 1993.
- Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, t. IV, Miasto Kraków, cz. 2, Kościoły i klasztory Śródmieścia*, 2, red. A. Bochnak, J. Samek, Warszawa 1971.
- Kazańczuk M., *Staropolskie herbarze. Herby-historia-religia*, „Pamiętnik Literacki” 93/ 3 (2002), s. 37–57.
- Kieszkowski W., *Santi Gucci Fiorentino. Uwagi na marginesie pracy dr rystyny Sinko: Santi Gucci Fiorentino i jego szkoła, Kraków 1933*, „Biuletyn Historii Sztuki i Kultury” 3 (1934–1935), s. 134–152.
- Kłosowski S., *Epitafium Giovanniego Battisty Vertematego w klasztorze Franciszkanów w Krakowie. Kilka uwag o recepcji wzorów włoskich w polskiej sztuce sepulkralnej*, [w:] *Sztuka w kręgu krakowskich franciszkanów i klarysek*, red. M. Szyma, M. Walczak, Kraków 2020, s. 427–440.
- Kiliańczyk-Zięba J., *Kto napisał najstarszy przewodnik po Krakowie?*, „Roczniki Humanistyczne” 51/ 1 (2003), s. 213–221.
- Knox G., *The fabrication of Sacred Memory: The Decoration of the Duomo and S. Maria Maggiore in Sixteenth-Century Bergamo*, [w:] *Memory & Oblivion*, Dordrecht 1999, s. 653–662.
- Kodzik J., *Ceremoniał polskiego dworu królewskiego w XVII wieku z perspektywy niemieckich uczonych*, Warszawa 2015.
- Komorowski W., Kęder I., *Ikonaografia kościoła Dominikanów i ulicy Grodzkiej w Krakowie*, Kraków 2005.
- Komoniecki A., *Chronografia albo Dziejopis żywiecki*, oprac. St. Grodziski, I. Dwornicka, Żywiec 1987.
- Kopera F., *Architektura schyłku odrodzenia i rozwój baroku w Polsce*, [w:] *Polska, jej dzieje i kultura od czasów najdawniejszych do chwili obecnej*, t. 2, od roku 1572–1795, prac. zbior., Warszawa 1931, s. 389–402.
- Kopera F., *Historia architektury*, RK 6 (1904), s. 70–144.

- Kostyło J., *Commonwealth of all faiths: Republican myth and the Italian Diaspora in sixteenth-century Poland-Lithuania*, [w:] *Citizenship and Identity in a Multinational Commonwealth*, red. K. Friedrich, B. Pendzich, 2009, s. 171–205.
- Kowalczyk J., *Polskie portrety „all’antica” w plastyce renesansowej*, [w:] *Treści dzieła sztuki. Materiały sesji SHS*, Warszawa 1969, s. 121–136.
- Kowalczyk J., *Sebastiano Serlio a sztuka polska. O roli włoskich traktatów architektonicznych w dobie nowożytnej*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1973.
- Kowalczyk J., *Kolegiata w Zamościu*, Warszawa 1968.
- Kowalczyk J., *W kręgu kultury dworu Jana Zamoyskiego*, Lublin 1980.
- Kowalczyk J., *Santi Gucci w służbie Firlejów w Janowcu*, [w:] *III Janowickie Spotkania Historyczne. Mecenat kulturalny Firlejów. Firlejowie w tradycji lokalnej Lubelszczyzny*, red. A. Szymanek, Janowiec 2001, s. 113–144.
- Kowalski J., „*Effigies magnorum virorum in Republica*”. O ikonografii obrazu „*Hołd carów Szujskich*” z zamku w Podhorcach, „*Techne. Seria Nowa*” 9 (2022), s. 9–23.
- Kowalski W., *Benedykt Briott Lotaryńczyk*, „*Studia Kieleckie*” 3 (1984), s. 141–149.
- Kowalski W., *Rzemieślnicy w Pińczowie pierwszej połowy XVII wieku*, [w:] *Florilegium Historicum Amicorum Munera. Profesorowi Krzysztofowi Maciejowi Kowalskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin przyjaciele, koledzy, uczniowie*, red. T. Maćkowski, Grajewo 2016, s. 419–430.
- Koutny-Jones A., *Visual Cultures of Death in Central Europe. Contemplation and Commemoration in Early Modern Poland-Lithuania*, Leiden-Boston 2015.
- Kozakiewicz H., Kozakiewicz S., *Renesans w Polsce*, Warszawa 1976.
- Krasny P., *Zawody i specjalności architektoniczne w Polsce w epoce nowożytnej*, [w:] *Architekt – budowniczy – mistrz murarski. Materiały z sesji naukowej IS PAN, Warszawa, 24–25 listopada 2004 roku*, red. H. Faryna-Paszkiewicz, M. Omilanowska, J. Sito, Warszawa 2007, s. 55–66.
- Krasny P., „*Capellae maiores et minores*” i różne sposoby ich kształtowania w architekturze sakralnej po Soborze Trydenckim, „*Techne Seria Nowa*” 5 (2020), s. 11–37.
- Krasny P., Kurzej M., *Mediolańskie instrukcje o budynkach i sprzętach kościelnych wydane na polecenie Karola Boromeusza i ich recepcja w Kościele katolickim*, Kraków 2021.
- Krassowski W., *Przesłanki gospodarcze programów architektonicznych w Polsce około roku 1600*, [w:] *Sztuka około roku 1600. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki zorganizowanej przy współpracy Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie*, Lublin, listopad 1972, red. Warszawa 1974, s. 129–131.
- Krassowski W., *Mecenat artystyczny czy polityka artystyczna*, [w:] *Mecenas, kolekcjoner, odbiorca. Materiały sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, Katowice, listopad 1981, Warszawa 1984, s. 15–26.
- Kraszewski I., *Pieczęć herbowa królowej Ludwiki Marii jako zapis historii dynastycznej Gonzagów Niwernerńskich*, [w:] *Pieczęcie herbowe – herby na pieczęciach*, red. Z. Piech, W. Drelicharz, Warszawa 2011, s. 87–108.

- Krauthaimer R., *Introduction to an „Iconography of Medieval Architecture”*, „Journal of the Warburg and Courtauld Institutes” 5 (1942), s. 1–33.
- Kronika mieszczanina krakowskiego z lat 1575–1595*, wyd. Henryk Barycz, Kraków 1930.
- Krótką nauka budownicza dworów, pałaców, zamków, podług nieba i zwyczaju polskiego*, oprac. A. Miłobędzki, Warszawa 1957.
- Kucia D., *Repraesentator a kiryśnik. Idea wyobrażenia zmarłego władcy w ceremoniale pogrzebowym królów Polski od XIV do XVII wieku na tle ceremonii Europy chrześcijańskiej*, [w:] *Theatrum ceremoniale na dworze książąt i królów polskich*, red. M. Markiewicz, R. Skowron, Kraków 1999, s. 87–100.
- Kurzatkowska A., *Rzeźba pińczowska na Lubelszczyźnie*, [w:] *Sztuka około 1600. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki zorganizowanej przy współpracy Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie*, Lublin, listopad 1972, Warszawa 1974, s. 153–177.
- Kurzej M., *Jan Wolff. Monografia architekta w świetle analizy prefabrykowanych elementów dekoracji sztukatorskich*, Kraków 2009.
- Kwiatkowska M.I., *Katedra św. Jana*, Warszawa 1978.
- Lechicki Cz., *Mecenat Zygmunta III i życie umysłowe na jego dworze*, Warszawa 1932.
- Lehmann P., *The Basilica Aemilia and S. Biagio at Montepulciano*, „The Art Bulletin” 64/ 1 (1982), s. 121–131.
- Leitsch W., *Das Leben am Hof König Sigismundus III. Von Polen*, Bd. 1-2, Wien-Kraków 2009.
- Lepszy L., Tomkowicz S., *Kraków. Kościół i klasztor OO. Dominikanów*, Kraków 1924.
- Lionello A., Menichelli C., *The unusual dome of the Cappella Emiliana on the Island of San Michele in the Venice Lagoon*, [w:] *Domes in the world. Congress proceedings, The International Congress*, Firenze 19–23 marzo 2012, red. G. Tampone, R. Corazzi, E. Mandelli, Firenze 2012, https://kipdf.com/queue/the-unusual-dome-of-the-cappella-emiliana-on-the-island-of-san-michele-in-the-ve_5ac9825e1723ddd5302f9caf.html (dostęp: 7.10.2021).
- Lubczyński M., *Ordynacja za czasów Myszkowskich*, „Pińczowskie Spotkania Historyczne” 15 (2011), s. 8–23.
- Loffredo F., *Un contributo alla biografia Fiorentini di Santi Gucci / Przyczynek do florenckiej biografii Santi Gucciego*, BHS 69/1–2 (2007), s. 23–36.
- Łepkowski J., *Przegląd zabytków przeszłości z okolic Krakowa*, Warszawa 1863.
- Łopatecki K., *Ryciny prezentujące kampanię płocką 1579 roku jako jednolita kompozycja kartograficzna*, „Terminus” 19/ 1 (2017), s. 157–191.
- Łoziński J., *Cztery centralne kaplice kopułowe z początku XVII wieku*, BHS 30 (1968), s. 300–335.
- Łoziński J.Z., *Grobowe kaplice kopułowe w Polsce 1520–1620*, Warszawa 1973.
- Maciszewski J., *Wojna domowa w Polsce 1606–1609. Stanowisko szlachty polskiej*, Wrocław 1960.

- Maciszewski J., *Polska a Moskwa 1603–1618*, Warszawa 1968.
- Małkiewicz A., *Kościół śś. Piotra i Pawła w Krakowie – dzieje budowy i problem autorstwa*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z historii sztuki” 157/ 5 (1967), s. 43–86.
- Małkiewicz A., *Trevano czy Castello autorem ostatniej fazy budowy kościoła śś. Piotra i Pawła w Krakowie*, FHA. Seria Nova 2–3 (1996–1997), s. 91–108.
- Markham-Schulz A., *Giammaria Mosca Called Padovano. A Renaissance Sculptor In Italy and Poland*, Pennsylvania 1998.
- Markham-Schulz A., *Niccolò di Giovanni Fiorentino in Venice: The Documentary Evidence*, „The Burlington Magazine” 41 (1999), s. 749–752.
- Mainstone R., *The Dome of St. Peter's: structural Aspects of its Design and Construction, and Inquiries into its Stability*, „AA Files” 39 (1999), s. 21–39.
- Mainstone R., *Brunelleschi's Dome Revisited*, „Construction History” 24 (2009), s. 19–30.
- Malec J., *Marszałkowie koronni w świetle konstytucji sejmowych z lat 1504–1699. Z badań nad urzędami centralnymi Rzeczypospolitej szlacheckiej*, [w:] *Nil nisi veritas. Księga dedykowana Profesorowi Jackowi Matuszewskiemu*, red. M. Głuszak, D. Wiśniewska-Józwiak, Łódź 2016, s. 190–202.
- Mańkowski T., *Polskie tkaniny i hafty XVI–XVIII wieku*, Wrocław 1954.
- Marcucci L., *Francesco da Volterra. Un protagonista dell'architettura post-tridentina*, Roma 1991.
- Markiewicz A., *Aniołków dwa srebrnych i ornat ze złota szyty. Inwentarz zakrystii kościoła Dominikanów w Krakowie z 1653 r.*, [w:] *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów*, Kraków 2014 (Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie, 13), s. 724–773.
- Marković P., *Experiment in construction – Innovation in form. The Cathedral of St. James in Šibenik and «Freedom of creation in a peripheral milieu»*, „Il Capitale culturale. Studies on the Value of Cultural Heritage” 10 (2014), s. 157–175.
- Memoirs of Alessandro Tassoni, author of La Secchia Rapita*, oprac. S. Walker, London 1815.
- Mikocka-Rachubowa K., *Mistrz nagrobka Provany – rzeźbiarz krakowski przełomu XVI i XVII wieku*, RHS 20 (1994), s. 5–86.
- Mikocka-Rachubowa K., *Simon Jan*, [w:] PSB, t. 37 (1996–1997), s. 524–525.
- Mikocka-Rachubowa K., *Pomnik Katarzyny Ossolińskiej w warszawskim kościele OO. Dominikanów*, [w:] *Atria Caeli. Epitafia i nagrobki w dominikańskim kościele św. Jacka w Warszawie*, red. A. Markiewicz, Kraków 2009, (Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie, 6), s. 73–90.
- Miller E., *16th-century Italian ornament prints in the Victoria and Albert Museum*, London, 1999.
- Miłobędzki A., *Zarys dziejów architektury w Polsce*, Warszawa 1963.
- Miłobędzki A., *Zamek w Pińczowie za Myszkowskich. U początków nowożytnej rezydencji w Polsce*, [w:] *Sarmatia Artistica. Księga pamiątkowa ku czci prof. Władysława Tomkiewicza*, Warszawa 1968, s. 35–45.

- Michalczyk Z., *W lustrzanym odbiciu. Grafika europejska a malarstwo w Rzeczypospolitej w czasach nowożytnych ze szczególnym uwzględnieniem późnego baroku*, Warszawa 2016.
- Misztal M., *Elizabethan Courtier. Ideal versus reality embodied in Robert Dudley Earl of Leicester*, Kraków 2002.
- Miziołek J., *Sacrarium fieri pulchrum firmum ac solidum: wawelskie tabernakulum Padovana*, „Studia Waweliana” 2 (1993), s. 55–86.
- Miziołek J., *Oculus Mundi... oculus coeli. Prolegomena do studium o kaplicy grobowej prymasa Uchańskiego*, [w:] *Między Padwą a Zamościem. Studia z historii sztuki i kultury nowożytnej ofiarowane Profesorowi Jerzemu Kowalczykowi*, red. M. i W. Boberscy, Warszawa 1993, s. 83–95.
- Mleczek T., *Od wiktorii orszańskiej do bitwy pod Obertynem*, [w:] *W boju i na paradyzie. Husaria Rzeczypospolitej w XVI–XVII w.*, red. Z. Hundert, T. Mleczek, Warszawa 2020, s. 19–40.
- Montagu J., *Baroque Sculpture: The Industry of Art*, New Haven-London 1992.
- Morka M., *Political meaning of the Sigismund Chapel*, „Polish Art Studies” 10 (1989), s. 21–33.
- Mossakowski S., *Kaplica Zygmuntowska (1515–1533). Problematyka artystyczna i ideowa mauzoleum króla Zygmunta I*, Warszawa 2007.
- Mossakowski S., *Pałac Królewski Zygmunta I na Wawelu jako dzieło renesansowe*, Warszawa 2015.
- Mrozowski P., *Portret w Polsce XVI wieku*, Warszawa 2021.
- Murawiec W., *Hannibal Rosselli – profesor Akademii Krakowskiej i autor „Pyramdra”*, FHA 1 (1989), s. 33–53.
- Nawrocki R., *Renesansowe fundacje Branickich: w kręgu działalności warsztatów pińczowskich*, [w:] *Studia nad sztuką renesansu i baroku t. 7. Fundator i dzieło w sztuce nowożytnej cz. 2*, red. J. Lileyko, I. Rolska-Boruch, Lublin 2006, s. 125–141.
- Nawrocki R., *Rycerski ceremoniał katolickich pogrzebów w Polsce XVI wieku a plastyka nagrobna*, [w:] *Studia nad sztuką renesansu i baroku, t. 9: Ceremoniał i obyczaj w XVI–XVIII wieku*, Lublin 2008, s. 235–256.
- Nawrocki R., *Renesansowe nagrobki dziecięce w Polsce między konwencją a inwencją*, [w:] *Studia nad sztuką renesansu i baroku, t. 14. Twórca i dzieło*, red. I. Rolska, Lublin 2019.
- Nawrocki R., *Eques Polonus. Rycerski pomnik nagrobny w sztuce polskiej XVI wieku jako wyraz stanowego prestiżu szlachty*, Lublin 2021.
- Nerczuk Z., *Obecność filozofii Platona w Polsce*, „Toruński Przegląd Filozoficzny” 5/6 (2003), s. 115–124.
- Niebaum J., *Filarete's Designs for Centrally Planned Churches in Milan and Sforzinda*, „Arte Lombarda. Nuova serie” 155 (2001), s. 121–138.
- Niedźwiedz J., K. Łopatecki, G. Franczak, *The Mapping of a Russian War: The Atlas of the Principality of Polatsk by Stanisław Pacholowiecki (1580)*, Leiden–Boston 2025.

- Niemcewicz J.U., *Dzieje panowania Zygmunta III*, t. 2, Kraków 1860.
- Nowicka-Jeżowa A., *Madrygały staropolskie. Z dziejów liryki miłosnej w epoce renesansu i baroku*, Wrocław 1978, s. 44.
- Nowicka-Jeżowa A., *Słońce w renesansowej poezji humanistycznej. Konrad Celtis – Jan Kochanowski – Szymon Szymonowic*, [w:] *Rzeczy minionych pamięć. Studia dedykowane Profesorowi Tadeuszowi Ulewiczowi w 90. Rocznicę urodzin*, red. A. Borkowski, J. Niedźwiedz, Kraków 2007, s. 346–361.
- Nowiński J., *In umbra mortis*, [w:] *Przeraźliwe echo trąby żałosnej do wieczności wzywającej. Śmierć w kulturze dawnej Polski; od średniowiecza do końca XVIII wieku*, [kat. wyst.], red. P. Mrozowski, Warszawa 2000, s. 33–50.
- Olivato L., *Profilo di Giorgio Vasari il giovane*, „Rivista dell’Istituto Nazionale d’archeologia e storia dell’arte. Nuova serie” 17 (1970), s. 181–229.
- Olszacki T., *Zamek w Nowym Korczynie: średniowieczna rezydencja Jagiellonów i jej dzieje budowlane*, [w:] *Patronat artystyczny Jagiellonów*, red. M. Walczak, P. Węcowski, Kraków 2015, s. 188–193.
- Orzechowski S., *Żywot i śmierć Jana Tarnowskiego kasztelana krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego*, wyd. K.J. Turowski, Sanok 1855.
- Orzeł J., *Edukacja szlachecka – ideały i postulaty w staropolskim piśmiennictwie pedagogicznym*, „Kultura i Edukacja” 2 (2011), s. 60–75.
- Ossowska M., *Ethos rycerski i jego odmiany*, Warszawa 2000.
- Ostrow Steven F., *Art and Spirituality in Counter-Reformation Rome: the Sistine and Pauline Chapels in Santa Maria Maggiore*, Cambridge 1996.
- Ostrowski J.K., *Portret w dawnej Polsce*, Warszawa 2019.
- Ozdoba-Kosierkiewicz W., *Portret polski XVII- i XVIII-wieczny ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach” 12 (1982), s. 151–193.
- Pagaczewski J., *Jan Michałowicz z Urzędowa*, RK 28 (1937), s. 80–84.
- Panarello M., *La „Santa Casa” di San Domenico in Soriano Calabro: vicende costruttive di un grande complesso barocco*, Soveria Mannelli 2009.
- Papiernik J., *Jak wykazać nieśmiertelność. O Kompendium Teologii Platońskiej Marsilia Ficina. Wstęp do przekładu*, „Studia z historii filozofii” 11 (2020), s. 49–59.
- Paszenda J., *Nieznane źródło do dziejów budowy kościoła św. Piotra i Pawła w Krakowie*, BHS 28, nr 1 (1966), s. 40–44.
- Paszkiewicz M., *Jeździec ze skrzydłem na tarczy*, „Roczniki Humanistyczne” 35/4 (1987), s. 57–64.
- Pelc J., *Bohaterowie literaccy a wzorce osobowe w czasach polskiego renesansu oraz baroku*, [w:] *Problemy literatury staropolskiej*, red. J. Pelc, Wrocław 1978, s. 5–45.
- Pfeiffer B., *Caelum et regnum. Studia nad symboliką państwa i władcy w polskiej literaturze i sztuce XVI i XVII stulecia*, Zielona Góra 2002.
- Pisma polityczne z czasów rokoszu Zebrzydowskiego 1606–1608*, t. 1: *Poezja rokoszowa*, wyd. J. Czubek, Kraków 1916.

- Piwocka M., *O klejnotach Jagiellonów – a raczej o tym, co z nich zostało w rzeczywistości, w archiwaliach i w ikonografii*, „Chronicon Palatii Magnorum Ducum Lithuaniae”, 3 (2012/2013), s. 109–209.
- Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów i prezydentów miasta Krakowa (1228–2010)*, red. B. Kasprzak, t. 1, Kraków 2015.
- Pokora J., «Mówiąca ręka» w portrecie gdańskiego pastora Daniela Gradego (*Gradiusa*), 1744. *Studium chirolologiczne*, [w:] *Nie tylko podobizna. Szkice o portrecie*, red. tenże, Warszawa 2012.
- Pomniki Krakowa*, M. Cercha, S. Cercha, t. 1-2, Kraków 1904.
- Przyboś A., *Myszkowski (Gonzaga Myszkowski) margrabia na Mirowie Władysław h. Jastrzębiec udostojniony*, [w:] PSB t. 22 (1977), s. 401–403.
- Przybyszewska-Jarmińska B., *The Careers of Italian Musicians Employed by the Polish Vasa Kings (1587–1668)*, „Musicology Today” 6 (2009), s. 26–43.
- Quirini-Popławska D., *Z działalności Włochów w Polsce w I połowie XVI wieku: (nowe szczegóły o Guccich i Thedaldich)*, „Studia Historyczne” 12/2 (1969), s. 177–191.
- Quirini-Popławska D., *Korespondencja dotycząca Polski w zbiorach florenckiego Archivio di Stato i jej kolekcje*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 23 (1988), s. 125–136.
- Quirini-Popławska D., *Tommaso Natalis z Raguzy (Toma Budislavić 1545–1608), między Italią, Polską a Dalmacją*, „Balcanica Posnaniensia” 16 (2009), s. 87–103.
- Quirini-Popławski R., *Jeszcze jeden głos na temat sygnatury na fasadzie kościoła OO. Cystersów w Wąchocku*, „Modus” 7 (2006), s. 59–81.
- Quondam A., *Il Cortegiano: „styl życia” Europy ancien régime’u*, [w:] *Dworzanin polski Łukasza Górnickiego. Dzieło, inspiracje*, autor, red. J. Dygul, M. Wojtkowska-Maksymiuk, Warszawa 2016, s. 11–30.
- Ratajczak T., *Mistrz Benedykt – królewski architekt Zygmunt I*, Kraków 2011.
- Rewski Z., *Majstersztyki krakowskiego cechu murarzy i kamieniarzy XVI–XVII wieku*, Wrocław 1954.
- Ricci M., *Floriano Ambrosini architetto e teorico nella Bologna post-tridentina*, [w:] *Teoria e practica dell’architettura a Bolognatra Cinquecento e Seicento. La Nuova regola di Florino Ambrosini*, red. M. Ricci, P. Zampa, Roma 2009, s. 11–52.
- Ricci M., *Mascarino e l’architettura religiosa del tardo Cinquecento*, [w:] *Mascariniana. Studi e ricerche sulla vita e le opere di Ottaviano Mascarino*, redakcja Maurizio Ricci, Roma 2016.
- Rinaldi A., *La Cappella dei Principi in S. Lorenzo e le retrovie del barocco*, [w:] *Centri e periferie del barocco. Il Barocco romano e l’Europa*, red. M. Fagiolo, M. L. Madonna, Roma 1992, s. 321–355.
- Rogulski J., *Manifestacja dynastycznego pochodzenia na pieczęciach książąt Czartoryskich z drugiej połowy XVI wieku*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego” 12 (2013), s. 205–230.
- Rostański J., *Przewodnik po Krakowie i okolicy*, Kraków 1891.

- Rozbicka M., *Dwór w Szańcu*, KAiU 37/1 (1992), s. 63–81.
- Rożek M., *Przemiany artystyczne fary żywieckiej*, „Karta Groni” 7/8 (1976), s. 99–113.
- Rożek M., *Krakowska katedra na Wawelu*, Kraków 2015.
- Rutkowski H., *Zamek w Piotrkowie*, KAiU 3/2 (1958), s. 155–177.
- Saar-Kozłowska A., *Problem autorstwa wyposażenia architektoniczno-rzeźbiarskiego kaplicy Kołudzkich w katedrze w Gnieźnie. Próba rozpoznania cech warsztatu*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zabytkoznawstwo i konserwatorstwo” 38 (2010), s. 15–87.
- Saalmann H., *Michelangelo: S. Maria del Fiore and S. Peter's*, „The Art Bulletin” 57/3 (1975), s. 374–409.
- Sarnicki S., *Księgi hetmańskie*, oprac. M. Ferenc, Kraków 2015.
- Satyry albo Przestrogi do poprawy rządu i obyczajów w Polsce należące na pięć ksiąg rozdzielone, przez Krzysztofa Opalińskiego, podług edycyi z roku pańsk. MDCLII*, Poznań 1840.
- Savoy D., *A Ladder of Camaldolite Salvation: The Façade of San Michele in Isola*, „Athanas” 20 (2002), s. 33–41.
- Scaduto F., *Un disegno del complesso monumentale del duomo di Montreale nel Fondo Mascarino. Note per una committenza e un plausibile incarico*, [w:] *Mascariniana. Studi e ricerche sulla vita e le opere di Ottaviano Mascarino*, red. M. Ricci, Roma 2016, s. 185–204.
- Schmitt H., *Rokosz Zebrzydowskiego*, Lwów 1858.
- Schofield R., *A Deconstruction of San Michele in Isola in Venice*, [w:] *Carolingian, Byzantine and Romanesque Buildings (800–1200) as a Source for New All'antica Architecture in Early Modern Europe (1400–1700)*, red. K. Ottenheim, Leiden-Boston 2021, s. 217–240.
- Siaczyński F., *Obraz wieku panowania Zygmunta III*, Poznań 1858.
- Sinko K., *Santi Gucci Fiorentino i jego szkoła*, Kraków 1933.
- Sinko-Popielowa K., *Tajemnica nagrobka Spytki Jordana*, „Sprawozdanie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Wydział 2” 30 (1937), s. 50–72.
- Skibiński F., *Willem van den Blocke. Niderlandzki rzeźbiarz and Bałtykiem w XVI i na początku XVII w.*, Toruń 2015.
- Skrabski J., *Kościół polski w Rzymie: tożsamość i reprezentacja w perspektywie sztuki*, Kraków 2021.
- Sobieski W., *Henryk IV wobec Polski i Szwecji*, Kraków 1907.
- Sobieszczański F. M., *Wiadomości historyczne o sztukach pięknych w dawnej Polsce zawierające opis dziejów i zabytków budownictwa, rzeźby, snycerstwa, malarstwa i rytownictwa, z krótką wzmianką o życiu i dziełach znakomitszych artystów krajowych, lub w Polsce zamieszkałych*, t. 2. Warszawa 1849.
- Sodano C., *Castello Orsini Odescalchi di Bracciano. Progetto di ricercar e prime ipotesi interpretative*, „Recupero e Conservazione” 143 (2017), s. 40–51.

- Sokołowski A., *Przed rokoszem. Studium historyczne z czasów Zygmunta III*, „Rocznik PAU” 15 (1882), s. 1–227.
- Stankiewicz A., *Łażnia i ogród w rezydencji Zygmunta Gonzagi margrabiego Myszkowskiego w Pińczowie*, „Modus. Prace z historii sztuki” 15 (2015), s. 161–186.
- Stankiewicz A., *Triumphus meritorum gentilitio. Kreacja zasług i pochodzenia Franciszka Wielopolskiego (1670–1732)*, „Krakowski Rocznik Archiwalny” 22 (2016), s. 3–51.
- Stankiewicz A., *Architektura pałacu biskupów krakowskich w Kielcach w wieku XVII*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach” 31 (2016), s. 65–98.
- Stankiewicz A., *Architektura kaplicy księząt Zbaraskich przy kościele OO. Dominikanów w Krakowie*, RK 84 (2018), s. 79–99.
- Stankiewicz A., *Architektura kościoła parafialnego w Gołębiu. Przyczynek do badań wpływu projektów Ottaviana Mascarina na architekturę polską pierwszej połowy wieku XVII*, „Roczniki humanistyczne KUL” 66/4 (2018), s. 1–27.
- Stankiewicz A., *Z dziejów fundacji mieszczan krakowskich. Grobowiec Franckowiczów i Łodwigów*, [w:] *Jako serce pośrodku ciała... Kultura artystyczna kościoła Mariackiego w Krakowie*, red. M. Walczak, A. Wolska, Kraków 2021, s. 227–237, il. s. 576–577.
- Stankiewicz A., *„Chętka mię napadła budować i pięknie mieszkać”. Stosunek Krzysztofa Opalińskiego (1609–1655) do architektury*, „Saeculum Christianum” 28/2 (2021), s. 141–156.
- Stankiewicz A., *Architekt Krzysztof Bonadura starszy i cech muratorów w Poznaniu*, Kraków 2022.
- Steinborn B., *Nagrobek Mikołaja Przybyły starszego w Kazimierzu Dolnym*, BHS 26/2 (1964), s. 142–145.
- Stępień G., *Die Allegorie der Rzeczpospolita im Orbis Polonus von Simon Okolski*, [w:] *Die Reiche Mitteleuropas in der Neuzeit. Integration und Herrschaft. Liber memorialis Jan Pirożyński*, red. A. Parłakowski, R. Bartczak, A. Schindling, Kraków 2009, s. 349–354.
- Stolot F., *Niewykorzystane źródło do dziejów sztuki Krakowa w XVII i XVIII wieku*, RK 44 (1973), s. 63–96.
- Stolot F., *Testament Tomasza Nikla. Przyczynek do dziejów pińczowskich warsztatów budowlanych i kamieniarsko-rzeźbiarskich na przełomie wieków XVI i XVII*, BHS 32/3–4 (1970), s. 227–244.
- Stojak G., *Dziedzictwo kulturowe w podziemiach bazyliki archikatedralnej w Przemyśle w świetle literatury i badań*, „Wiadomości Konserwatorskie” 64 (2020), s. 117–130.
- Stróżyk P., *O potrzebie i możliwościach badań nad herbami złożonymi. Uwagi na przykładzie ikonograficznych źródeł heraldycznych z Wielkopolski*, [w:] *Ad fontes. O naturę źródła historycznego*, red. S. Rosik, P. Wiszewski, Wrocław 2004, s. 201–202.
- Sudacka A., *Renesansowe maszkarony krakowskich Sukiennic, ich autentyczność i konserwacja*, RK 70 (2004), s. 141–160.

- Sulewska R., *Warszawskie uroczystości pogrzebowe królów i ich rodzin w XVI i XVII wieku. Ceremoniał, przestrzeń, oprawa plastyczna*, „Rocznik Historii Sztuki” 44 (2019), s. 79–204.
- Syndikus C., *Zu Leon Battista Albertis Studium der Basilica Aemilia auf dem Forum Romanum*, „Zeitschrift für Kunstgeschichte” 57/ 3 (1994), s. 319–330.
- Szablowski J., *Architektura Kalwarii Zebrzydowskiej*, RK 24 (1933), s. 1–118.
- Szablowski J., *Ze studiów nad związkami artystycznymi polsko-czeskimi w epoce renesansu i renesansem zachodniosłowiańskim*, Kraków 1948.
- Szablowski J., *Domniemana rola Sabbionety w sztuce polskiej okresu manieryzmu*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z historii sztuki” 45/1 (1962), s. 105–142.
- Szlezzynger P.S., *Fundacje architektoniczne Stanisława Lubomirskiego, wojewody i starosty generalnego krakowskiego*, Kraków 1994.
- Szot-Wróblewska M., *Przez sztukę do wieczności. Rzeczników i Grabiniec – dzieje, ludzie, sztuka od XVI do XIX wieku*, Solec n. Wisłą 2013.
- Szybisty T., *Kościół Dominikanów pw. Św. Trójcy wraz z klasztorem w Krakowie*, [w:] *Witraże z lat 1800–1945 w kościołach rzymskokatolickich metropolii krakowskiej i przemyskiej*, <https://cvp.baza-witrazy.pl/Detail/objects/1712> (dostęp: 8.08.2023).
- Szyma M., Bojęś-Białasik A., Czechowicz J., Czyżewski K., Walczak M., *Przegroda chórowa i lektorium w kościele Trójcy Świętej w Krakowie. Rekonstrukcja – datowanie – użytkowanie*, RHS 83/4 (2023), s. 783–842.
- Szymborski W., *Vice-regents of the Dominican stadium generale in Krakow in the modern period – selected aspects*, FHC 21 (2015), s. 169–188.
- Vasiliūnienė D., Soriano šv. Dominyko atvaizdo legenda ir istorija, [w:] *Šv. Dominykas ir šv. Hiacintas Lietuvoje. Aštuoni atminties šimtmečiai*, red. B. Valečkaitė, [kat. wyst.], Vilnius 2022, s. 83–100.
- Tańska Hoffmanowa K., *Opis różnych okolic Królestwa Polskiego*, t. 1, Wrocław 1833.
- Taszycka M., *Krakowska chorągiew bracka z początkiem w. XVII, Rozprawy i sprawozdania Muzeum Narodowego w Krakowie*, t. 7, Kraków, s. 266–287.
- Teka Grona Konserwatorów Galicji Zachodniej, t. 1–2, Kraków 1906.
- Tomkiewicz W., *Widowiska dworskie w okresie renesansu*, „Pamiętnik teatralny” 2 (1953), s. 80–190.
- Tomkowicz S., *Galerya portretów biskupów krakowskich w krużgankach klasztoru OO. Franciszkanów w Krakowie*, Kraków 1905.
- Tomkowicz S., *Przyczynki do historii kultury Krakowa w pierwszej połowie XVII wieku*, Lwów 1912.
- Tomkowicz S., *O Bernardzie Morando, Santi Guci i Marcinie Koberze artystach XVI w.*, „Prace Komisji Historii Sztuki” 2/2 (1922), s. XLIV–LIV.
- Tomkowicz S., *Kaplice kościoła OO. Dominikanów*, RK 20 (1926), s. 77–96.
- Tygielski W., *Włosi w Polsce XVI–XVII wieku. Utracona szansa na modernizację*, Warszawa 2002.

- Uglešić D., Domijan M., *Restoration of the Dome of St. James's Cathedral in Šibenik*, [w:] *Digital Heritage. Progress in Cultural Heritage: Documentation, Preservation, and Protection*, London 2014, s. 678–686.
- Urbaniak V., *Zamoyszczycy bez Zamoyskiego. Studium dekompozycji ugrupowania politycznego*, Warszawa 1995.
- Urquizar-Herrera A., *Making invisible things visible and palpable: visual marks of nobility in Early Modern French social theory and embodiment of social estates in collections, 1550–1650*, „Word & Image” 31/3 (2015), s. 386–397.
- Urzednicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku. *Ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka*. Spisy, oprac. K. Przyboś, Warszawa 1987.
- Variety, Archeology and Ornament. *Renaissance Architectural Prints from Column to Cornice*, [kat. wyst]. red. M. J. Waters, C. Brothers, Charlottesville 2011.
- Villani M., *La più nobile parte. L'architettura delle cupole a Roma 1580–1670*, Roma 2009.
- Visceglia M. A., *Il contest internazionale della incorporazione di Ferrara allo Stato ecclesiastico (1597–1598)*, „Schifanoisa” 38/39 (2010), s. 113–130.
- Waldman A., *New Light on the Capponi Chapel in S. Felicita*, „The Art Bulletin” 84/2 (2002), s. 293–314.
- Walters M.J., *A Renaissance without Order: Ornament, Single-sheet Engravings, and the Mutability of Architectural Prints*, „Journal of the Society of Architectural Historians” 71 (2012), s. 489–523.
- Wardzyński M., *Prace architektoniczne i kamieniarskie Błażeja Gocmana na Jasnej Górze w latach 1626–1631*, „Studia Claromontana” 23 (2005), s. 621–640.
- Wardzyński M., *Początki eksploatacji i wykorzystania „marmurów” chęcińskich (1583–1614)*, [w:] *Ars historiae historia artis. Prace ofiarowane Profesorowi Andrzejowi Wyrobiszowi*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Maroszek, Białystok 2012, s. 165–186.
- Wardzyński M., *Marmury Świętokrzyskie i ośrodek kamieniarsko-rzeźbiarski w Chęcinach w XVI–XIX wieku*, „Aedifico et Conservo. Eskalacja jakości kształcenia zawodowego w Polsce” 3 (2014), s. 2–40.
- Wardzyński M., *Rzeźbiarsko-kamieniarska rodzina Venosta vel Venesta, Venusta i jej działalność w I. połowie XVII wieku w Chęcinach*, BHS 71/3 (2014), s. 403–472.
- Wardzyński M., *Marmur i alabaster w rzeźbie i małej architekturze Rzeczypospolitej. Studium historyczno-materiałoznawcze przemian tradycji artystycznych od XVI do początku XVIII wieku*, Warszawa 2015.
- Wardzyński M., *Rzeźba i mała architektura marmurowa I. połowy XVII w. w kościele Mariackim. Analiza historyczno-materiałoznawcza, pochodzenie warsztatowe, przemiany tradycji artystycznych*, [w:] *„Jako serce pośrodku ciała...”. Dzieje artystyczne Kościoła Mariackiego w Krakowie*, red. M. Walczak, M. Sitek, Kraków 2020, s. 183–193, il. 1-11; s. 566–567.
- Waters M.J., *A Renaissance without Order. Ornament, Single-sheet Engravings, and the Mutability of Architectural Prints*, „Journal of the Society of Architectural Historians” 71 (2012), s. 488–523.

- Ważbiński Z., *Disegno w teorii artystycznej XVI wieku: Italia*, [w:] *Disegno-rysunek u źródeł sztuki nowożytnej. Materiały sesji naukowej w Toruniu 26–27 X 2000*, red. S. Dudzik, T.J. Żuchowski, Toruń 2001, s. 85–102.
- Wisner H., *Rokosz Zebrzydowskiego*, Kraków 1989.
- Wisner H., *Zygmunt III Waza*, Wrocław 1991.
- Wiśniewski J., *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w pińczowskim, skalbmierskim i wiślickim*, Mariówka 1927.
- Wiśniewski K., *Urząd marszałkowski koronny w bezkrólewicach XVII-XVIII wieku (1632–1736)*, Warszawa 2015.
- Wittyg W., *Znaki pieczętnie (gmerki) mieszczan w Polsce w XVI i zaraniu XVII wieku*, Kraków 1906.
- Włodarek A., *Działalność konserwatorska Zygmunta Hendla w klasztorze Dominikanów w Krakowie*, [w:] *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów*, red. A. Markiewicz, M. Walczak, M. Szyma, Kraków 2013 (Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie, 13), s. 907–912.
- Wojciechowski T., *Kościół katedralny w Krakowie*, Kraków 1900.
- Wojtkowska-Maksymik M., „*Gentiluomo cortigiano*” i „*Dworzanin polski*”. Dyskusja o doskonałości człowieka w „*Il Libro der Cortigiano* Baldassara Castiglione” i w „*Dworzaniu polskim*” Łukasza Górnickiego, Warszawa 2007.
- Wojtkowska-Maksymik M., *Śmiech i teoria trefnowania w Dworzaninie polskim Łukasza Górnickiego*, [w:] *Dworzanin polski Łukasza Górnickiego. Dzieło, inspiracje, autor*, red. J. Dygul, M. Wojtkowska-Maksymiuk, Warszawa 2016, s. 157–178.
- Wojtyła A., *Marble all'italiana and the 17-th century interiors in Central and Eastern Europe*, [w:] *Materiał rzeźby. Między techniką a semantyką*, red. A. Lipińska, Wrocław 2009, s. 367–388.
- Wrede M., *Itinerarium króla Zygmunta III 1587–1632*, Warszawa 2019.
- Wyrobisz A., *Ze studiów nad budownictwem krakowskim w końcu XVI i w pierwszej połowie XVII wieku*, „*Przegląd Historyczny*” 49/4 (1958), s. 647–680.
- Wyrobisz A., *Pomniki nagrobne mieszczan w Polsce w XVI–XVII wieku*, KHKM 28/1–2 (1990), s. 37–79.
- Zampa P., *Antonio da Sangallo il Vecchio: l'impiego del fregio dorico nei disegni e nell'opera*, „*Annali di architettura. Rivista del Centro Internazionale di Studi di Architettura Andrea Palladio di Vicenza*” 15 (2003), s. 59–73.
- Zarębska T., *Miasto idealne kawalera Giorgio Vasariego obmyślane i narysowane w roku 1598*, Warszawa 1962.
- Zbudniewek J., *Kościelne dzieje Pińczowa w XVI–XVIII wieku*, „*Pietas et Studium*” 1 (2008), s. 129–155.
- Zdanek M., *Kaplice i ołtarze dominikańskiego kościoła Świętej Trójcy w Krakowie do początku XVII w.*, [w:] *Sztuka w kręgu krakowskich dominikanów*, red. A. Markiewicz, M. Szyma, M. Walczak, Kraków 2014 (Studia i Źródła Dominikańskiego Instytutu Historycznego w Krakowie, 13), s. 109–125.

- Zielińska T., *Ordynacje w dawnej Polsce*, „Przegląd Historyczny” 68 (1977), s. 17–30.
- Zlat M., *Sztuka polska. Renesans i manieryzm*, Warszawa 2008.
- Żelewski R., *Myszkowski Piotr* [w:] PSB, t. 22 (1977), s. 390–392.
- Żołędz-Strzelczyk D., *Peregrinatio academica: Studia młodzieży polskiej z Korony i Litwy na akademiach i uniwersytetach niemieckich w XVI i XVII wieku*, Poznań 1996.
- Żukowski J., *Pałac królewski w Łobzowie – funkcje i przekształcenia w latach 1633–1648*, „Barok. Historia-Literatura-Sztuka” 24/1–2 (2017), s. 15–37.
- Żukowski J., *Prawna ochrona królewskich wizerunków*, https://www.wilanow-palac.pl/prawna_ochrona_krolewskich_wizerunkow.html (dostęp: 13.06.2023).
- Żurawska T., *Paradne pojazdy w Polsce XVI-XVIII wieku*, Warszawa 1989.
- Żychliński T., *Złota księga szlachty polskiej*, t. 9, Poznań 1887.
- Żygulski Z. Jun., *Broń w dawnej Polsce na tle uzbrojenia Europy i Bliskiego Wschodu*, Warszawa 1982.
- Żygulski Z., *Rolka sztokholmska*, [w:] *Urbs celeberrima. Księga pamiątkowa na 750-lecie lokacji Krakowa*, red. A. Grzybkowski, Z. Żygulski jun., T. Grzybkowska, Kraków 2008, s. 407–429.
- kim Świętego Ducha w Wilnie. Fot. A. Stankiewicz

Spis ilustracji

1. Herb wielopolowy Zygmunta Gonzagi margrabiego Myszkowskiego wg T. Zawadzki, <i>Compendium</i> z r. 1614. Fot. domena publiczna	54
2. Katafalk kardynała Alessandra Farnese w kościele Il Gesù w Rzymie w r. 1589, zbiory The Metropolitan Museum of Art. Fot. domena publiczna	63
3. Orazio Scarabelli, Naumachia w Palazzo Pitti we Florencji z okazji ślubu Arcyksięcia Ferdynanda I oraz Krystyny Lotaryńskiej w r. 1589, zbiory The Metropolitan Museum of Art. Fot. domena publiczna	65
4. Fragment <i>Rolki sztokholmskiej</i> z przedstawieniem czterech marszałków koronnych i litewskich, 1605. Fot. domena publiczna	67
5. Fragment obrazu „Hołd carów Szujskich” (po poł. XVII w.), z domniemaną podobizną Zygmunta Myszkowskiego, wg J. Kowalski, „ <i>Effigies maiorum virorum</i> ”, il. 7, s. 19.	69
6. Portret biskupa krakowskiego Piotra Myszkowskiego z r. 1597, krużganki klasztoru franciszkańskiego w Krakowie. Fot. Matiasrex, domena publiczna	70
7. Portret Zygmunta Myszkowskiego, po 1603, zbiory Muzeum Narodowego w Kielcach. Fot. domena publiczna	73
8. Aegidius Sadeler, portret Zygmunta Myszkowskiego, zbiory Muzeum Narodowego w Warszawie, sygn. G.10234/III. Fot. Polona	74
9. Widok zamku Myszkowskich i miasta Pińczowa, wg S. Pufendorf, <i>De Rebus a Carlo Gustavo</i> , Norymberga 1697. Fot. domena publiczna	84
10. Widok zamku Myszkowskich w Pińczowie, wg S. Pufendorf, <i>De Rebus a Carlo Gustavo</i> , Norymberga 1697. Fot. domena publiczna	84
11. Pawilon ogrodowy dawnego zamku Myszkowskich w Pińczowie, lata. 90. XVI w. Fot. A. Stankiewicz	86
12. Willa Mirów biskupa Piotra Myszkowskiego w Książu Wielkim, 1585–1595. Fot. A. Stankiewicz	86
13. Kaplica św. Anny w Pińczowie, ok. 1600–1607. Fot. A. Stankiewicz	90
14. Fasada i przedsionek dawnego kościoła paulinów w Pińczowie, ok. 1605. Fot. A. Stankiewicz	90
15. Fasada kościoła franciszkanów reformatów w Pińczowie, ok. 1615–1685. Fot. A. Stankiewicz	92
16. B. Gąsiorowski, „Widok kościoła dominikanów po pożarze, od południowej strony”, 1850, zbiory Biblioteki Jagiellońskiej, BJ Graf. I. R. 218. Fot. domena publiczna	100
17. Popiersia biskupa krakowskiego Piotra i Jana Myszkowskich. Fot. T. Chrzanowski wg A. Fischinger, <i>Kaplica Myszkowskich</i> , fig. 30 i 31.	102

18. Kaplica Myszkowskich przy kościele dominikanów w Krakowie
od strony południowej. Fot. A. Stankiewicz 104
19. Rzut poziomy kaplicy Myszkowskich, wg J. Z. Łoziński, *Grobowe kaplice
kopułowe*, s. 150, il. 39. 106
20. Przekrój poprzeczny kaplicy Myszkowskich, wg J. Z. Łoziński,
Grobowe kaplice kopułowe, s. 152, il. 43 106
21. Kaplica Myszkowskich, wnętrze z widokiem na ołtarz.
Fot. A. Stankiewicz 107
22. Kaplica Myszkowskich, widok na północno-wschodni
pendentyw i fragment belkowania. Fot. A. Stankiewicz 107
23. Kaplica Myszkowskich, widok na fragment południowej ściany
tarczowej. Fot. A. Stankiewicz 108
24. Kaplica Myszkowskich, pendentywy z kartuszami herbowymi:
a) południowo-wschodni sprzed konserwacji w latach 2008–2010;
b) południowo-zachodni po konserwacji w latach 2008–2010.
Fot. A. Stankiewicz 108
25. Kaplica Myszkowskich, widok fragmentu bębna od strony zachodniej.
Fot. A. Stankiewicz 109
26. Kaplica Myszkowskich, wnętrze kopuły. Fot. P. Mazur 110
27. Kaplica Myszkowskich, widok na wnętrze latarni. Fot. A. Stankiewicz . . . 110
28. Kaplica Myszkowskich, kopuła od strony południowej.
Fot. A. Stankiewicz 111
29. Kaplica Zygmuntowska w Krakowie. Fot. A. Stankiewicz 112
30. Kaplica Komorowskich w Żywcu od strony zachodniej.
Fot. A. Stankiewicz 112
31. Kaplica Tęczyńskich w Staszowie. Fot. A. Stankiewicz 112
32. Przekrój pionowy kopuły kaplicy Myszkowskich przed pracami konserwator-
skimi z roku 1960: 2 – żebra ceglane, 3 – kamienne bloki do zamocowania
płyty pokrycia. Wg W. Borusiewicz, *Konserwacja*, s. 114, il. 7. 114
33. a) Rzut kopuły kaplicy Myszkowskich po odsłonięciu pokrycia w trakcie prac
konserwatorskich z lat 1960–1963. Wg W. Borusiewicz, *Konserwacja*, s. 114,
il. 7. b) Schemat wzmocnienia kopuły kaplicy Myszkowskich po pracach kon-
serwatorskich z r. 1960–1963: 1 – elementy kamienne, 2 – żebra ceglane, 3 –
kamienne bloki do zamocowania płyty pokrycia, 4 – płyty kamienne
pokrycia, 5 – gąsior, 6 – gzyms główny, 7 – kamienna podstawa latarni, 8 –
wieniec żelbetowy, 9 – żelbetowe żebra, 10 – pierścień wieńczący, 11 – płatwie
żelbetowe. Wg W. Borusiewicz, *Konserwacja*, s. 114, il. 7. 114
34. Kopuła katedry w Šibeniku wg Wikipedia [https://commons.wikimedia.org/
wiki/File:Cathedral_of_St._James,_%C5%A0ibenik_03.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cathedral_of_St._James,_%C5%A0ibenik_03.jpg)
(dostęp: 7.10.2022) Fot. Bernard Gagnon, licencja CC 116
35. Kościół S. Michele in Isola i kaplica Emiliani w Wenecji.
Fot. A. Stankiewicz 116
36. Kopuła katedry S. Maria del Fiore we Florencji od strony
południowo-wschodniej. Fot. A. Stankiewicz 118

37. Schemat konstrukcji kopuły katedry S. Maria del Fiore we Florencji
wg R. Mainstone, *Brunelleschi's Dome Revisited*, fig. 1, s. 19. 118
38. Cappella dei Principi we Florencji. Fot. A. Stankiewicz 120
39. Cappella dei Principi we Florencji, wnętrze. Fot. domena publiczna 120
40. Kapitele kompozytowe w: a) Codex Barberini b) Codex Escorialensis,
wg *Variety, Archeology and Ornament*, s. 13, 14. 125
41. Kaplica rodziny Gaddich w kościele S. Maria Novella we Florencji.
Fot. A. Stankiewicz 133
42. Kaplica Giovanniego Niccolini przy kościele S. Croce we Florencji, wnętrze.
Fot. A. Stankiewicz 134
43. Kaplica Chigich przy kościele S. Maria del Popolo w Rzymie.
Fot. A. Stankiewicz 134
44. Kaplica Myszkowskich, pierwszy pilaster w bębnie.
Fot. A. Stankiewicz 138
45. Scena pojedynku z traktatu *Gladiatoria*, zbiory Biblioteki Jagiellońskiej, sygn.
Berol. Ms. Germ. Qu. 16, k. 55. Fot. Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa 138
46. Kaplica Myszkowskich, drugi pilaster. Fot. A. Stankiewicz 140
47. Dekoracje: a) fragment nagrobka Prospera Provana w kościele dominikanów
w Krakowie, po 1584, b) fragment nagrobka Marcina i Urszuli Łysików-
Dobroszowskich w kościele Mariackim w Krakowie, przed 1613.
Fot. A. Stankiewicz 140
48. Kaplica Myszkowskich, trzeci pilaster. Fot. A. Stankiewicz 142
49. Kaplica Myszkowskich, czwarty pilaster. Fot. A. Stankiewicz. 142
50. Kaplica Myszkowskich, piąty pilaster. Fot. A. Stankiewicz 143
51. Kaplica Myszkowskich, szósty pilaster. Fot. A. Stankiewicz. 144
52. Kaplica Myszkowskich, siódmy pilaster. Fot. A. Stankiewicz 144
53. Kaplica Myszkowskich, ósmy pilaster. Fot. A. Stankiewicz 146
54. Panoplia wg Guillaum Du Choul, *Discours sur la castramétation
et discipline militaire des Romains*, Lyon 1554. Fot. domena publiczna . . . 146
55. Zestawienie: Panoplia wg Polidoro da Caravaggio, *Libro de trofei*, Rzym 1553.
Fot. domena publiczna 148
56. Kaplica Myszkowskich, jedna z główek anielskich
zdobiących kopułę. Fot. K. Kozieł 151
57. Nagrobek Łysików-Dobroszowskich w kościele Mariackim w Krakowie,
fragment dekoracji. Fot. A. Stankiewicz 151
58. Kamienna dachówka z niezachowanego zamku Myszkowskich w Pińczowie,
zbiory Muzeum Regionalnego w Pińczowie. Fot. A. Stankiewicz 154
59. Kaplica Drohojowskich przy katedrze w Przemyślu, widok na latarnię.
Fot. A. Stankiewicz 154
60. Relikty nieznanego nagrobka z podziemi katedry przemyskiej:
a) fragment z lwią głową b) fragment z arabeską c) fragment belkowania.
Fot. A. Stankiewicz 156
61. Antonio di Pietro Averlino zw. Filarete, rysunek kościoła
wg J. Niebaum, *Filarete's Designs*, s. 121. 157

62. Cappella Dal Pozzo w Pizie od strony południowo-wschodniej.
Fot. A. Stankiewicz 158
63. Kaplica Myszkowskich, widok latarni od strony południowo-wschodniej.
Fot. A. Stankiewicz 158
64. Dekoracje arabskowe: a) epitafium Zofii Czerskiej (ok. 1584) w Krakowie.
Fot. A. Stankiewicz; b) nagrobek Opalińskich w Radlinie (1593–1601).
Fot. A. Stankiewicz; c) pulpit nagrobka Cellarich (przed 1616) w Krakowie.
Fot. A. Stankiewicz; d) kaplica św. Jacka Odrowąża (ok. 1614) w Krakowie.
Fot. T. Żegliński. 160
65. Matteo Civitale, Sakramentarium z Lukki, 1498, zbiory Victoria
and Albert Museum. Fot. domena publiczna 162
66. Kaplica Myszkowskich, płyta fundacyjna, 1614. Fot. A. Stankiewicz 162
67. Popiersia: a) Mikołaja Myszkowskiego (zm. 1509). Fot. P. Mazur. b) Pawła
Myszkowskiego (zm. 1492) Fot. P. Mazur 166
68. Popiersia: a) Piotra Myszkowskiego (zm. 1606). Fot. P. Mazur. b) Piotra
Myszkowskiego (zm. 1507). Fot. P. Mazur 166
69. Popiersia: a) Wawrzyńca Myszkowskiego (zm. 1546). Fot. P. Mazur.
b) Marcina Myszkowskiego (zm. 1538). Fot. P. Mazur 166
70. Popiersia: a) Mikołaja Myszkowskiego (zm. 1557). Fot. P. Mazur.
b) Stanisława Myszkowskiego (zm. 1570). Fot. P. Mazur. 168
71. Popiersia: a) Andrzeja Myszkowskiego (zm. 1566). Fot. P. Mazur. b) Jana
Myszkowskiego (zm. 1555). Fot. P. Mazur 168
72. Popiersia: a) Krzysztofa Myszkowskiego (zm. 1577). Fot. P. Mazur.
b) Zygmunta Myszkowskiego (zm. 1578). Fot. P. Mazur 168
73. Popiersia: a) biskupa Piotra Myszkowskiego (zm. 1591). Fot. P. Mazur.
b) Jana Myszkowskiego (zm. 1591). Fot. P. Mazur 170
74. Popiersia: a) Piotra Myszkowskiego (zm. 1601). Fot. P. Mazur. b) Zygmunta
Myszkowskiego (zm. 1615). Fot. P. Mazur 170
75. Popiersia: a) Mikołaja Myszkowskiego, wojewody sieradzkiego. Fot. K. Kozieł
b) Piotra Myszkowskiego, wojewody łeczyckiego. Fot. K. Kozieł 170
76. Cyboryum z kościoła Mariackiego w Krakowie, fragment zwieńczenia.
Fot. A. Stankiewicz 180
77. Kaplica Myszkowskich w Krakowie, ołtarz św. Dominika z Soriano.
Fot. A. Stankiewicz 201
78. Wizerunek: a) św. Dominik z Soriano wg J. D. Sokołowski, *Niebieskich
farb z ziemskimi przywitanie*, Wilno 1639. b) Jean Mathieu, św. Dominik
z Soriano, Bibliothèque nationale de France, sygn. K-15920, fot. domena
publiczna. 204
79. Zestawienie rycin: a) Leon Tarasewicz, Św. Dominik z Soriano, 1680,
zbiory Biblioteki Narodowej, sygn. G 240 b) Cornelis Galle mł., Św. Dominik
z Soriano, 1678, fot. domena publiczna 204
80. Wizerunki św. Dominika z Soriano: a) w kościele dominikanek w Krakowie.
Fot. domena publiczna . b) w kościele poddominikańskim w Klimontowie.
Fot. A. Stankiewicz. c) w kościele poddominikańskim Świętego Ducha
w Wilnie. Fot. A. Stankiewicz. 206

Indeks osobowy

W indeksie pominięto nazwisko margrabiego Zygmunta Myszkowskiego.

- Abgar 203
Accipitryn 51, 56
Ackerman James S. 125, 127–128
Adorni Bruno 119
Affek Mariusz 80
Agamemnon 56
Alberti Leone Battista 123–124, 127, 180
Alberti Maria 64
Albrecht VII, namiestnik Niderlandów 35, 65
Aldobrandini Pietro 34
Aleksander Wielki 51, 56, 145
Alessi Galeazzo 159, 228,
Alighieri Dante 196
Ambrosini Florian 202
Ammannati Bartolomeo 119
Andanti Andrea 127
Andrzejewicz Walerian 203
Andrzejewski Aleksander 28, 88
Anglo Sidney 38
Anna, królowa Anglii 38
Antonini Debora 124
Anusik Zbigniew 27, 33, 43
Areopagita Pseudo-Dionizy 197
Arrerac de Jean 56
Augustyniak Urszula 66, 75, 80, 89, 97, 165,
Baccelini Matteo 38
Baczewski Sławomir 211
Bakócz Tomás 132
Ballenstedt Janusz 117
Balin Jakub 215
Bałus Wojciech 201, 207
Bamis Van Inge 65
Bandinelli Baccio 179, 181
Bandini Pierantonio 159
Bania Zbigniew 25, 82, 125, 176
Baranowski Wojciech 31, 37, 214
Barącz Sadok 10, 39, 97, 99, 200–202, 207
Bargiel Jan 30
Barry Fabio 132, 135
Bartczak Robert 56
Bartoli Lando 117
Barycz Henryk 26, 29, 95
Baryczkowie 150
Batory Andrzej 49
Batory Gryzelda 31, 57
Batory Stefan, król Polski 31, 59, 61, 150, 190,
198–199
Baudarth Paul 127
Bekiesz 63
Belleville de Philippe 65
Bellini Federico 135
Beluzzi Amedeo 119
Bernatowicz Tadeusz 79–80
Belting Hans 48
Bergamasco Guglielmo 117
Betlej Andrzej 28
Białostocki Jan 180
Bieńkowski Wiesław 207
Błazewski Marcin 50
Boberska Marta 193
Boberski Wojciech 193
Bocci Andrea 77
Bocci Joachim 76
Bochnak Adam 10, 14, 184
Bodon Giulio 145
Bogusz Elżbieta 33, 40, 93
Bogusz Jan 32
Bolesław Chrobry, król Polski 51
Bonanona Benedykt 137, 175, 183
Borghese Camillo 91
Borghese Scipio 38
Boromeusz Karol 194
Borowski Andrzej 192
Borusiewicz Władysław 14, 101–102, 105,
113–114, 131, 175, 246
Bosman Lex 133, 135

- Braniccy 11, 16, 126, 136, 150, 161
Branicka Anna 30
Branicki Grzegorz 185
Branicki Jan 30, 175
Branicki Stanisław 185
Braun Georg 155
Brescia da Giovanni Andrea 125
Briott Benedetto 78
Brunelleschi Filippo 117–119, 155, 213
Bryl Mariusz 48, 225
Bulwer John 171
Buonarroti Michelangelo 119, 123, 128, 180–181
Buontalenti Bernardo 182
Burbonowie 40
Burnatowa Joanna 152
Bużeński Piotr 30
Byliński Janusz 26
Bzowski Abraham 97, 208
Canacci Ascanio 68, 80
Canavesi Hieronim 186, 189
Caravaggio da Polidoro 145, 148
Castello Matteo 135
Castiglione Baldassare 44–45, 172, 195
Catani Baldo 62
Cauteren van Katharina 65
Cellari 160, 248
Cellini Benvenuto 181
Cennino Cennini 180
Cercha Maksymilian 152, 173
Cercha Stanisław 152, 173
Cesarino Cesare 125
Chądzyńscy 161
Chłapowski Kazimierz 26, 27
Chojecka Ewa 195
Choul Du Guillaume 146–147
Chrościcki Juliusz 58, 61, 208
Chrzanowski Tadeusz 61, 102
Cifani Arabella 159
Cilli Alessandro 47
Ciuccarelli Cecilia 64
Civitate Matteo 162, 163
Clark Georgia 81, 128
Codussi Mauro 127, 132
Coeberchs Cornelis 205
Cole Michael W. 181
Conegliano Pietro Franco 80
Corazzi Roberto 117
Curcio Giovanni 135
Cyceron 194, 195
Czapla Julia 64
Czaradzki Jerzy 52
Czechowicz Bogusław 161, 183, 201
Czerkowski Jan 198
Czerska Zofia 53, 160–161
Czubek Jan 43
Czyż Anna S. 24
Czyżewski Krzysztof J. 18–19, 161, 165, 183, 186, 201–202
D'Este 34
Dahlberg Eryk 83, 176
Daranowska-Lukaszewska Joanna 201–202
Darowski Roman 31
Dellantonio Giovanni 157
Denhoffowie 15, 214–215
Dickman Orth Myra 147
Divitiis de Bianca 127
Dominika Długosz 76
Długosz Józef 121
Dobrowolski Tadeusz 10, 15
Domański Juliusz 197
Dosio Giovantonio 133
Drewniak Piotr 137, 175, 183
Drohojowski Jan 155–156
Drohojowski Jan Tomasz 155
Drohojowski Krzysztof Mikołaj 68
Dubas-Urwanowicz Ewa 19, 31, 58
Duerloo Luc 34, 65
Dyguł Jolanta 44
Dzielska Maria 197
Dziubiński Andrzej 85, 92
Elam Caroline 123, 125–128
Else Felicia 64
Estreicher Karol 203, 205
Estreicher Stanisław 203, 205
Faggiolo Marcello 62
Farnese Alessandro 62–63
Faryna-Paszkiewicz Hanna 176
Feliciani Felice 157
Fenelli Laura 200, 202–203
Ferenc Marek 59, 137
Ficino Marsilio 195, 197, 227
Filarete 128, 157
Filomed Mikołaj Aleksander 173
Finkel Caroline 35
Firlejowie 85, 152, 175–176

- Firlej Andrzej 126
 Firlej Barbara 126
 Fischinger Andrzej 10–18, 21, 27–28, 39, 60, 71, 77, 82–83, 85, 87, 89, 95–99, 102, 123–124, 132, 137, 149–150, 165, 167, 175–176, 179, 183, 187–188, 191–192, 210, 215
 Fisher Alisson 145
 Fontana Domenico 63, 135
 Fossier Francois 147
 Frangipane Silvestro 202–203
 Fraccaro Cristina 124
 Frąckiewiczowie 153, 187
 Galicka Izabela 189
 Galle Cornelis II 248
 Gałuszka Justyna 33, 63
 Gałuszka Tomasz 23
 Gemma Jan 37
 Gerhard Christoph 75
 Gill Rebeca 159
 Giorgio di Francesco 128
 Giovanni di Niccolo 179, 233
 Gliński Waldemar 89
 Głogowski Jerzy 83
 Głuszak Marcin 66
 Gnann Achim 135
 Gocman Błażej 164–165
 Godoy José A. 145
 Golsemini Domenico 47
 Gonzaga Alojzy, św. 50
 Gonzaga Franciszek 197
 Gonzaga Karol, książę de Nevers 36
 Gonzaga Vincenzo, książę Mantui 13, 34–35, 40–41, 191
 Gonzagowie 194, 218
 Górnicki Łukasz 44–45, 69, 172, 195
 Górski Jakub 198
 Grabowski Andrzej 9
 Gryglewski Piotr 18, 129, 191, 208
 Grzybkowski Andrzej 67
 Grzybkowska Teresa 67
 Guagnini Alessandro 46–47
 Gucci di Niccolo d'Arrigo detto della Camilla 179, 233
 Gucci Gaspar 156,
 Gucci Ottaviano 95
 Gucci Santi 10–12, 14–16, 20–22, 27–28, 58, 61, 76–77, 79, 82–83, 85, 87, 89, 126, 131–132, 136–137, 150, 153, 155, 159, 161, 163, 165, 175–179, 181–186, 188–189–190, 213, 217
 Gucci Urszula 156
 Guichard Claude 62
 Guido Sante 81
 Guidoboni Emanuela 64
 Guillemain Jean 40
 Gutkowska-Dudek Krystyna 85
 Gutowski Jacek 143
 Guzman Dominik, św. 23, 99, 101, 191, 200–203, 205–207
 Habsburg Anna 33, 63
 Habsburg Konstancja 36
 Habsburgowie 34–35, 40, 64, 203
 Hajduk Olga 89, 95, 153, 161, 176, 179, 188–189
 Hajdukiewicz Leszek 62, 70, 95
 Heidenstein Rainhold 58
 Helena, księżniczka trojańska 58
 Hemsoll David 124
 Hendel Zygmunt 100–101, 105, 207
 Henryk II, król Francji 64
 Henryk II, książę Lotaryngii 41
 Henryk IV, król Francji 36–37, 38, 41–42
 Hibbard Howard 135
 Hogenberg Frans 155
 Hollstein Friedrich W. 147
 Hopfer Daniel 145
 Hulewicz Filon 50
 Hutten-Czapski Emeryk 29, 73
 Ippolito Lamberto 121
 Izabela, żona Albrechta VII 35, 65
 Jakub I, król Anglii 38
 Jakub, malarz 78
 Jamski Piotr 214
 Jan V, książę zatorski 209
 Janiszewska-Mincer Barbara 26
 Januszowski Jan 49, 69, 96
 Jastrąbek Andrzej 16, 137, 161, 175, 183, 185
 Jastrzębiec Wojciech 51, 209
 Jeż Tomasz 29
 Jones Barry 117
 Jordanowie 12, 149–150, 152
 Justinus Marcus Junius 51
 Kaczmarczyk Stanisław 103
 Kajzer Leszek 28, 88–89
 Kalina Dariusz 20, 88–89

- Kalinowski Lech 192
 Kalinowski Marcin 203
 Kałamajska-Saeed Maria 17, 72, 189, 191–192, 203, 205
 Kamiński Adam 30, 210
 Karpowicz Mariusz 17, 164
 Karnkowski Stanisław, prymas 199
 Karol IX, król Francji 36, 42
 Karol V, cesarz 62
 Karwowska-Bajdor Alicja 29, 45
 Kasprzak Bogdan 156
 Katarzyna Aleksandryjska, św. 202
 Kazanowska Zofia 207
 Kazańczuk Mariusz 56
 Kącki Walenty 55
 Kęder Irena 17
 Kieszkowski Witold 76–77, 179
 Kilian Lucas 79
 Kiliańczyk-Zięba Justyna 96
 Klemens VIII, papież 34, 42
 Kłosowski Stanisław 189
 Knox Giles 115
 Kodzik Joanna 56
 Kochanowski Jan 192, 196, 199, 211
 Komoniecki Andrzej 98, 113, 172, 184
 Komorowscy 112–113, 172
 Komorowska Barbara 172
 Komorowska Elżbieta 98, 113, 172
 Komorowska Katarzyna 172
 Komorowska Zofia 172
 Komorowski Jan I 172
 Komorowski Jan II 172
 Komorowski Jan Spytek 184
 Komorowski Krzysztof 113
 Komorowski Mikołaj 113
 Komorowski Waldemar 17
 Komorowski Wawrzyniec 172
 Koniecpolska Zofia 48
 Kopera Feliks 10
 Kostka Piotr 187, 189
 Kostyło Joanna 80
 Kościeleczy 15, 153, 215
 Kotkowska Elżbieta 207
 Koutny-Jones Aleksandra 19
 Kowalczyk Jerzy 9, 16, 31, 57–58, 85, 123–124, 142, 164, 178, 193
 Kowska Halina 30, 32, 62, 70, 95
 Kowalski Jacek 29, 69
 Kowalski Waldemar 76, 78
 Kozakiewicz Helena 184
 Kozakiewicz Stefan 184
 Koziół Krystyn 20
 Krammer Gabriel 164
 Krasny Piotr 129, 176, 194
 Krassowski Witold 75, 81
 Krasuski Dominik 207
 Kraszewski Igor 49
 Krautheimer Richard 197
 Kryscy 12, 149
 Kryski Feliks 55
 Kryski Wojciech 44
 Kucia Dariusz 59
 Kuczer Karol 156
 Kuczer Urszula 156
 Kuczman Kazimierz 10
 Kurozwęccy 88
 Kurzątkowska Alicja 186
 Kurzej Michał 79, 194
 Kutrzebianka Kazimiera 88
 Kwiatkowska Maria I. 173
 Lasoccy 12, 16
 Lauro Giacomo 141
 Lechicki Czesław 26, 45
 Lehmann Phyllis 124
 Leitsch Walter 27, 97
 Leon XI, papież 37
 Lepszy Leonard 189
 Lewandowski Marcin 88
 Ligęzowie 12, 137, 175, 183
 Lionello Alberto 117
 Lodwigowie 153, 187
 Loffredo Fernando 179
 Lombard Piotr 198
 Lombardo Tullio 132
 Losik Aleksandra 24
 Lotaryńska Krystyna 64–65
 Lubczyński Mariusz 167, 210
 Lubomirscy 11, 15, 19, 185, 214–215
 Lubomirski Stanisław 145, 208
 Łepkowski Józef 71
 Łopatecki Karol 80
 Łoziński Jerzy 15–17, 19, 27–28, 33, 83, 89, 91, 98, 106, 113, 123–124, 136–137, 150, 153, 155, 164, 175–177, 182–185, 192, 209, 213–215
 Łuszczkiewicz Władysław 100–101

- Łysik-Dobroszowska Urszula 140–141, 151–152
Łysik-Dobroszowski Marcin 140–141, 151–152
Maciej, miecznik 78
Machiavelli Niccolo 38
Maciej, malarz 78
Maciszewski Jarema 26
Mainstone Rowland 117–119
Mair Paulus Hector 139
Malcher 177
Malec Jerzy 66
Maleszowski Stanisław 145
Mandelli Emma 117
Mantella Giuseppe 81
Mańkowski Tadeusz 91
Marcanovo Giovanni 157
Marcucci Laura 117, 135
Markham-Schulz Anne 179, 188
Margarita, księżniczka Lotaryngii 41
Markiewicz Anna 18, 99, 187, 200, 205, 207
Markiewicz Mariusz 27, 59
Marković Predrag 115
Mascarino Ottaviano 159, 186
Maszkowski Karol 13, 101, 207
Mazur Marta 103
Mazur Paweł 24, 103, 110, 166, 168, 170
Mathieu Jean 204–205
Meazzi Ambroży 184, 185
Meazzi Lukrecja 186
Medici Cosimo I 119
Medici Ferdynand I 97, 119, 217
Medici Giuliano 149
Medici Lorenzo 150
Medici Maria 38, 45
Medyceusze 22, 45, 64
Mendoza y Mendoza López de Francisco 34
Menichelli Claudio 117
Merkury, posłaniec bogów 141
Michalczyk Zbigniew 147
Michałowicz Jan z Urzędowa 96, 159, 184, 199
Mielecki Mikołaj 60
Międzyleski Wawrzyniec 52
Mijkowski Jacek 93, 207
Mikocka-Rachubowa Katarzyna 136, 152–153, 187–189.
Mikołaj z Kuzy 198
Miller Elizabeth 145
Miłobędzki Adam 13, 28, 81–83, 85
Minerwa, bogini 139
Misztal Mariusz 44
Miziołek Jerzy 179, 193, 197, 199
Mleczek Tomasz 137
Modesti Paola 124
Modliszewska Elżbieta 189
Modliszewski Andrzej 189
Mokronowscy 161
Mokrski Jan Konstanty 99, 200
Monetti Franco 159
Montagu Jennifer 177
Montaigne de Michel 23
Montelupi 12, 149, 152, 161, 189
Montelupi Sebastian 126, 199
Montelupi Urszula 126
Morka Mieczysław 193
Mossakowski Stanisław 9, 19, 139, 145, 156, 191–193
Mrozowski Przemysław 23, 59, 70, 165, 171–172, 201
Mulryne Ronnie 64
Myszkowska Anna 55, 113
Myszkowska Konstancja 30
Myszkowska Zofia 30
Myszkowski Aleksander 30, 35, 98, 113, 210
Myszkowski Andrzej 209
Myszkowski Ferdynand, III ordynat 58, 78, 83, 92, 97, 99, 136
Myszkowski Jan, kasztelan oświęcimski 210
Myszkowski Jan, kasztelan żarnowiecki, 29–30, 32, 57, 58, 61, 209, 218
Myszkowski Jan, II ordynat 53–54
Myszkowski Jerzy 53, 210
Myszkowski Krzysztof, kasztelan rawski 53, 168, 209–210
Myszkowski Marcin 33, 53, 167, 210
Myszkowski Mikołaj, kasztelan wojnicki 209
Myszkowski Mikołaj, wojewoda sieradzki 167, 170
Myszkowski Mikołaj, kanonik krakowski 53, 210
Myszkowski Paweł, wojewoda łęczycki 71, 96, 209
Myszkowski Piotr, biskup krakowski 209
Myszkowski Piotr, wojewoda łęczycki 51, 53, 170, 209

- Myszkowski Piotr, wojewoda rawski 71, 79, 96, 167, 209
Myszkowski Piotr, wojewoda bełski 210
Myszkowski Stanisław 51, 53, 168, 209
Myszkowski Wawrzyniec 51, 166–167, 172, 209
Myszkowski Władysław, IV ordynat 83, 97, 99
Myśliński Michał 88
Nawrocki Ryszard 60–61, 141, 175, 189
Natalis Tomasz 199
Navone Nicola 135
Nekanda-Trepka Walerian 75
Nerczuk Zbigniew 197
Niebaum Jens 157
Niccolini Giovanni 134
Niedźwiedź Jakub 80, 192
Niemcewicz Julian Ursyn 26
Nigetti Matteo 119
Nikiel Tomasz 77, 82, 183
Noskowski Andrzej 113
Nowicka-Jeżowa Alina 29, 192
Nowiński Janusz 59, 201
Oborski Tomasz 99
Odrzywolski Stanisław 101
Okolski Szymon 55–56
Olelkowicze-Słuccy 116, 185, 214
Olivato Lorenada 81
Olszacki Tomasz 89
Omilanowska Małgorzata 176
Opalińscy 149, 160–161, 215
Opalińska Katarzyna 187
Opaliński Andrzej 187
Opaliński Jan 76
Opaliński Krzysztof 25, 81–82
Orologio Alessandro 29, 42
Orzechowski Stanisław 59, 196
Orzelscy 149
Orzeł Joanna 194
Ossolińska Katarzyna 187
Ossoliński Jerzy 25
Ossowska Maria 44
Ostrow Steven F. 63
Ostrowski Jan K. 28, 41, 66, 72, 172
Ottenheim Konrad 127
Ozdoba-Kosierkiewicz Wiesława 17, 28, 72, 165
Padniewscy 88
Padniewski Filip 113
Padovano Giovanni Maria 141, 179, 188
Pagaczewski Julian 159, 161
Palladio Andrea 124–125, 157
Papiernik Joanna 196
Pańków Stanisława 184
Paprocki Bartosz 51–52, 55, 141, 165, 209
Parys, książę trojański 31, 58
Paszczena Jerzy 178
Paszkiewicz Mieczysław 137
Pelc Jerzy 45
Pellegrino Tibaldi 124
Perugino 156
Petrycy Sebastian 81
Pęcicki Erazm 197
Pfeiffer Bogusław 195–196
Piasecki Paweł 26, 39
Pieczyhojska Konstancja 48, 189
Pielas Jacek 92
Pietrkiewicz Iwona 24
Piwocka Magdalena 149
Pistorius Szymon 87, 119
Platon 195–196
Plebankiewicz Walenty 99
Płaski Robert 88
Pokora Jakub 171
Polanowski Grzegorz 77
Porębowicz Edward 198
Porta della Giacomo 135
Potocki Piotr 203
Powodowski Hieronim 199
Pozzo Dal Carlo Antonio 158–159
Provanowie 105
Provano Prospero 136, 140–141, 145, 149, 152–153, 187–189
Pruszcz Hiacynt 70, 99, 200, 202
Przeremska Beata 29, 48, 218
Przyboś Adam 83
Przyboś Kazimierz 210
Przybyło Mikołaj 12, 173
Przybyszewska-Jarmińska Barbara 29
Ptaśnik Jan 10
Pufendorf Samuel 83–84
Pyhrr Stuart W. 145
Quirini-Popławska Danuta 22, 95, 199
Quirini-Popławski Rafał 187
Quondam Amedeo 44
Raczyński Edward 26

- Radziwiłłowie 35, 56, 79
Radziwiłł Albrycht Stanisław 49, 60
Radziwiłł Janusz 37–38, 42
Radziwiłł Jerzy 19
Radziwiłł Mikołaj Krzysztof „Sierotka” 72, 78–80
Rafael Santi 11, 135, 193
Rainaldi Girolamo 62
Rajsik Marcin 136
Rangoni Claudio 38, 89
Ratajczak Tomasz 88
Reitino Jan z Lugano 10
Rewski Zbigniew 178, 186
Rogulski Jakub 48
Ricci Jan 184
Ricci Massimo 117, 159, 202
Rinaldi Alessandro 119, 133
Romano Gian Christoforo 163
Rosselli Annibale 198–199, 211
Rossellini del Turco Niccolino 127
Rostański Józef 9
Rottermund Andrzej 150
Rozbicka Małgorzata 88
Rożek Michał 152, 183–184
Rutkowski Henryk 88
Rzepnicki Jakub 78
Rzeszowski Krzysztof 31
Saar-Kozłowska Alicja 215
Saalman Howard 119
Sacygniewski 36
Sadeler Aegidius 73–74
Sadeler Philip 45
Salomon 156
Samek Jan 14
Sangallo da Antonio 124, 157
Sangallo da Giuliano 124–125, 132, 137
Sanguszko Adam Aleksander 205
Sansovino Jacopo 124
Salvi Federica 127
Sarnicki Stanisław 137, 139, 149, 211
Savoy Daniel 127
Scaduto Fulvia 159
Scarabelli Orazio 64
Schmitt Henryk 26, 200
Schofield Richard 127
Sebenico da Giorgio 115
Serlio Sebastiano 16, 123–124
Sereni Andrea 117
Sernigi Giovanni Francesco 80
Shewring Margaret 64
Siarczyński Franciszek 26
Sikora Jerzy 28
Simon de Giovanni 141, 149, 153, 163, 187–190, 217
Simonetti Francesco 38
Sinko-Popielowa Krystyna 28, 76, 87, 152, 175, 179, 189
Sito Jakub 176
Skarszewski Jan 188
Skarszewski Marcin 188
Skarszewski Stanisław 187–188
Skibiński Franciszek 178
Skrabski Józef 78
Skrochowski Eustachy 101
Skowron Ryszard 27, 59
Słuszka Aleksander 205
Sobieski Jakub 45–46, 121
Sobieski Wacław 26
Sobieszczański Franciszek M. 9
Sodano Cecilia 85
Sokołowski August 26
Sokołowski Marian 101
Sokołowski Jan Damascen 203–205
Solikowski Jan Dymitr 199
Stadnicki Andrzej 161, 187
Stanisław, miecznik 78
Stankiewicz Aleksander 3, 28, 48–49, 58, 76, 81–83, 86–87, 89, 90, 92, 104, 107–113, 116, 118, 120, 133–134, 138, 140, 142–144, 146, 151, 153–154, 156, 158, 160, 162, 176, 178, 180, 186, 187, 201, 206, 214
Stefański Krzysztof 129
Steinborn Bożena 173
Stępień Grażyna 56
Stojak Grażyna 155
Stolot Franciszek 163, 177, 184
Stuart Elżbieta 38
Suchujad Henryk 92
Sudacka Aldona 188
Sulewska Renata 61
Sygietyńska Hanna 189
Syndikus Candida 124
Szablowski Jerzy 13, 17–18, 34, 41, 113, 127, 150, 165, 184, 191
Szafrancowie 105
Szezynger Piotr S. 209

- Szot-Wróblewska Małgorzata 188
 Szydłowiecki Krzysztof 89
 Szydłowiecki Mikołaj 172
 Szybisty Tomasz 101, 207
 Szyma Marcin 18–19, 161, 183, 189, 201, 207
 Szymborski Wiktor 24, 200, 202
 Szyszkowscy 215
 Szyszkowski Marcin 37, 55, 66, 92, 98
 Ścibor 172
 Świątek Matys 183
 Świątkowicz Maciej 20, 183, 194
 Świątkowicz Samuel 19–20, 177–178, 183, 194
 Świątkowicz Stanisław 19, 183, 194
 Tampone Gennaro 117
 Tarasewicz Leon 204–205
 Tarnowscy 172
 Tarnowska Barbara 172
 Tarnowski Jan 32, 59, 141, 161
 Tarnowski Stanisław Spytek 88
 Tassoni Alessandro 81
 Tassoni Fulvio 80–82
 Taszycka Maria 91
 Tęczyńscy 15, 18, 112–113, 136, 150, 214, 218
 Tęczyńska Katarzyna 213
 Tęczyński Andrzej 126, 213
 Tito di Santi 119
 Tomkiewicz Władysław 28, 57
 Tomkowicz Stanisław 10, 72, 159, 185–187, 189–190
 Torres Lodovico 159
 Treter Tomasz 61
 Trevano Giovanni 136, 178, 185–186
 Trismegistos Hermes 197–199
 Turowski Kazimierz 200
 Tygielski Wojciech 27, 29, 35, 38, 41, 43, 45, 47, 52, 77, 80
 Uchański Arnulf 126
 Uchański Jakub 193, 199
 Uchański Stanisław 126
 Uglešić Davor 115
 Urbaniak Violetta 26
 Varchi Benedetto 181
 Vasari Giorgio młodszy 81
 Vasari Giorgio starszy 15, 119
 Vasiliūnienė Daile 205
 Vertemata Giovanni Batista 189
 Viana Piotr 31
 Vico Enea 145, 147, 149, 159, 186
 Villari Sergio 135
 Visconti Gian Galeazzo 163
 Vogtherr Heinrich starszy 147
 Volterra da Francesco 117
 Vredeman de Vries Hans 147
 Walezjusze 58
 Walczak Marek 18–19, 20, 89, 153, 161, 165, 183, 186, 189, 201–202, 207
 Waldman Louis A. 124
 Walker Samuel 81
 Wardzyński Michał 19–20, 77, 98, 133, 161, 164, 175, 183, 185, 189, 214–215
 Wargocki Andrzej 30, 33–34, 46, 51–52, 66, 82, 209–210
 Watanabe-O'Kelly Helen 64
 Waters Michael J. 123
 Waxman Jan 200
 Ważbiński Zygmunt 181
 Wenus, bogini 57–58
 Widacka Hanna 29, 45
 Wielopolscy 49, 72, 85
 Wielopolski Aleksander 101, 207
 Wielopolski Franciszek 48
 Wiesiołowski Piotr 68
 Więckowicz Jerzy 136
 Wittyg Wiktor 159
 Wisner Henryk 37, 40
 Wiśniewska-Józwiak Dorota 66
 Wiśniewski Jan 40, 99
 Wiśniewski Krzysztof 66
 Wiśniowieccy 56
 Witruwiusz 123, 125–128
 Włoch Andzel 76–77
 Włoch Lorycz 76
 Włodarek Andrzej 207
 Wojciechowski Tadeusz 184
 Wojnarowski Jan Kanty 71
 Wojtkowska-Maksymik Marta M. 195
 Wojtyła Arkadiusz 17–18, 214
 Wolff Barbara 33, 83, 153
 Wolff Jan 79, 215
 Wolska Agata 153
 Wolski Mikołaj 43, 68
 Wrede Marek 32
 Wróbel Robert 129
 Wujek Jakub 196, 198

- Wyrobisz Andrzej 136, 172
Zadzik Jakub 76, 215
Zamoyski Jan, kanclerz wielki koronny 16,
25–26, 31–32, 35–37, 57–58, 71, 77–80,
164, 188, 198
Zarębska Teresa 81
Zarlino Gioseffo 195
Zampa Paola 157
Zawadzki Teodor 53–54
Zbarascy 209, 214
Zbudniewek Janusz 91–92, 99, 136
Zebrzydowski Mikołaj 26, 37, 43
Zdanek Maciej 18, 95
Zielińska Teresa 35
Zijlma Robert 145
Zin Wiktor 13–14, 113, 131
Zlat Mieczysław 17, 139
Zuccari Federico 181
Zygmunt August 34, 49, 59, 61
Zygmunt III Waza 31, 37–39, 42, 72
Żegliński Tomasz 160
Żelewski Roman 167, 210
Żendera Alina 29, 45
Żołędź-Strzelczyk Dorota 30
Żukowski Jacek 71, 185
Żurawska Teresa 37
Żychliński Teodor 26, 29, 34, 41, 43, 48, 70,
82
Żygulski Zdzisław Jun. 67, 143

Indeks topograficzny

- Angri, kolegiata S. Giovanni Battista 127, 189
Antwerpia 65, 147
Arezzo, kościół S. Maria in Gradi 127
Augsburg 139
Baranów Sandomierski, zamek 85, 126
Bassano 39
Batków 37
Bejsce, kaplica Firlejów 152, 175–176, 182
Bergamo, baptysterium 115
Beszowa 172
Boczkowice 36
Bolesław, kaplica Ligęzów 137, 175, 183, 227
Bolestrachowice 19
Bolonia 31, 38, 45
 Collegio di Spagna 62
 Cappella Poggi 124
 kościół Collegio di Spagna 62
 kościół Dominikanów 202–203
 kościół S. Giacomo Maggiore 62, 64, 124
Bracciano, zamek 85
Bruksela 34–35, 62, 65–66
Brzeg, pałac Piastów 12
Brzegi 36
Brzeście 36
Brzeźno 36
Brzeziny, kaplica Lasockich 12, 16
Byczyna 210
Città di Castello, kaplica Vitellich 15
Certosa pod Pawią 163
Chęciny, kaplica Fodygów 164
Chełmża 187
Chroberz 31, 33, 82, 87–88
Conegliano 80
Cortona 47
Częstoszowice 36
Dalmacja 115, 199
Dąbrowa Zielona, kościół parafialny 139
Długa 37
Drobin, kościół parafialny 149
Drzewica 36
Ferrara 34
Florencja 38, 54, 115, 121, 128, 132, 134, 179, 181–182, 188, 213, 217
 Biblioteka Laurenziana 11
 Cappella Capponi 124
 Cappella dei Principi 133, 156
 Cappella Gregoriana 135
 kaplica Cavalcanti 133
 kaplica Gaddich 133
 kaplica Giovanniego Niccollini 133
 kaplica Gondich 132
 katedra S. Maria del Fiore 117–119, 179
 kościół SS. Annunziata 15
 kościół S. Croce 133–134
 kościół S. Felicità 124
 kościół S. Lorenzo 119–121, 123, 156
 kościół S. Maria Novella 124, 132
 kościół S. Spirito 156
 Palazzo Nonfinito 181
 Palazzo Pitti 64–65
 Stara Zakrystia 156
Francja 30, 38, 41, 58, 64, 83, 147
Gaeta, mauzoleum Munzio Planco 157
Galów 39
Gandawa 65
Gdańsk 32
Genua, kościół S. Maria Assunta di Carignano 157
Głogowiany 36
Gołęb, kościół parafialny 186
Goszczyn 37
Gniezno
 kaplica prymasa Wojciecha Baranowskiego 214
 kaplica Kołudzkich 215
Góra Anielska, kościół Św. Michała Archanioła 91
Graz 37, 42

- Grodno 61
 Grodzisk Mazowiecki, kościół św. Anny 161
 Grodzisk Wielkopolski, kościół św. Jadwigi 76
 Guzów 38
 Győr 35
 Heidelberg 30
 Iłża, kaplica Szyszkowskich 215
 Imperium Ottomańskie 35
 Italia 33, 38, 40, 45–47, 52, 62, 68, 97, 127–128, 132, 135, 175, 181, 197–200, 202–203
 Jasna Góra, kaplica Denhoffów 15, 215
 Janowiec 126
 Jastrzębiec 31, 33, 143
 Kalawa 36
 Kalwaria Zebrzydowska, kaplica Ogrojca 127
 Kamień Koszyrski 205
 Karczowice 36
 Karniowice, kaplica 91
 Kazimierz Dolny, kościół parafialny 173
 Kępie 36
 Klimontów, kościół Dominikanów 205
 Kobylniki 39
 Koporynia 31
 Kościelec Kujawski, kaplica Kościeleckich 153, 215
 Kozina 39
 Kozłów 39
 Kozubów 96
 Kielce 12, 17, 21, 72–73, 75–76
 Kraków
 kamienica Dziekańska 11, 126, 187, 215
 kamienica Margrabska 88
 kaplica biskupa Jakuba Zadzika 215
 kaplica św. Jacka 11, 15–16, 18–19, 136, 160–161, 182–183, 187, 201, 215
 kaplica św. Marii Magdaleny 58, 96
 kaplica Lubomirskich 185, 214, 215
 kaplica Provanów 105
 kaplica Szafranców 105
 kaplica Zbaraskich 209, 214
 Kaplica Zygmuntowska 9, 214, 218
 katedra na Wawelu 14, 61, 113, 150, 179, 183, 214
 klasztór Franciszkanów 12, 19, 27, 70–71
 kościół Bożego Ciała 163
 kościół Dominikanek na Gródku 205
 kościół Dominikanów 11, 15, 18–20, 27, 30, 40, 49, 58, 60, 72, 93, 95, 101, 103–104, 136, 140, 161, 176, 182, 185, 187, 201, 209, 214
 kościół Mariacki 11–12, 15, 126, 140, 151–153, 161, 179–180, 187–189, 215
 kościół św. Marcina 30
 kościół jezuitów śś. Piotra i Pawła 178
 kościół św. Barbary 136
 kościół św. Idziego 161
 skarbiec kościoła Mariackiego 15, 215
 Sukiennice 188
 Zamek Królewski na Wawelu 12, 60, 185
 Kraśnik, kościół parafialny 126, 150
 Kropidłów 31
 Krzeszówka 36
 Książ Mały 36
 Książ Wielki, willa 36
 Kunaszówka 36
 Liptów 55
 Londyn 38, 43, 163
 Loreto 179, 195
 Louvain 198
 Lublin
 kaplica Olelkowiczów-Słuckich 16, 185, 214
 kościół Dominikanów 205
 Lwów
 kaplica Boimów 215
 kościół Dominikanów pw. Bożego Ciała 205
 Lukka 162–163
 Lyon 62, 146–147
 Łobzów, pałac królewski 185
 Łomża, kościół parafialny 189
 Łowicz
 kaplica biskupa Uchańskiego 199
 kaplica Świętej Trójcy 178
 kolegiata 178, 199
 Łysa Góra 51
 Łysiec 56
 Łysobark 31
 Malta 80
 Mantua 13, 34, 38, 173
 Marcinowice 36
 Mediolan 12–13
 Cappella Brivio 195

- Cappella Trivulzio 12
 kościół S. Eustorgio 195
 kościół S. Maria presso S. Satiro 12, 195
 kościół S. Nazaro in Brolio 194
 Michałów 31
 Miedniewica 36
 Mierzawa 36
 Mikułowice 39
 Mirów (ob. Pińczów) 49, 77, 79–80, 91
 kościół franciszkanów reformatów
 (kolegiata) 79, 91–92
 Mirów, willa 53, 74, 85–87, 167, 215
 Młodzawy Małe 31
 Młodzawy Wielkie 31
 Młyny 39
 Moczydło 36
 Monreale, kaplica S. Castrense 159
 Montepulciano, kościół S. Biagio 124
 Modlnica 199
 Moskwa 26
 Mozgawa 31
 Nałęcz 39
 Neapol
 Cappella Caracciolo di Vico 195
 Palazzo Carafa 127
 Niderlandy 34–35
 Niepołomice, kaplica Branickich 11, 15, 136,
 150, 161, 175, 185
 Nieszków 31
 Norymberga 83–84
 Nieśwież 79, 91
 Nowa Wieś 36
 Nowy Korczyn, zamek 88
 Olkusz 88
 Olszówka 36
 Orawa 55
 Orzyszów 36
 Ostrzyhom, kaplica Tamása Bakócza 133
 Oświęcim 96
 Pacanów, kaplica 215
 Paczów 37
 Padwa 38–39
 Papa 35
 Parma, katedra 13
 Paryż 38, 42–43
 Paszczurka 31
 Pawia 163
 Piacenza 62
 Pilzno 81
 Piotrków Trybunalski, zamek 8
 Pińczów 89
 kaplica św. Anny 89
 kościół Paulinów 90–91, 99
 zamek Myszkowskich 80, 82–83, 93, 98
 Pistoia, kościół Madonna dell'Umiltà 19
 Piza, kaplica biskupa Carla Antonia Dal Po-
 zzo 159
 Podolsza 96
 Pogwizdów 36
 Pokrzywniczka 36
 Pola, łuk Sergiuszów 124
 Polanka 96
 Praga 38, 73
 Proszowice 31
 Przeciszów 71, 96, 210
 Przedmieście 31
 Przemyśl
 kaplica Drohojowskich 154–155
 Przygrzeb 36
 Przyłęk 36
 Przysieka 36
 Pułtusk
 kaplica biskupa Andrzeja Noskowskie-
 go 113
 kolegiata 113
 Radlin
 kaplica Opalińskich 149, 160–161
 kościół parafialny 187, 215
 Ragusa 199
 Rajszów 36
 Reggio 38
 Reims 64
 Rogów 39
 Rouen, kaplica St. Romain 64
 Rzeszów 12
 Rzym
 Bazylika Aemilia 124
 Cappella Rucellai 135
 Cappella Gregoriana 135
 Cappella Mignanelli
 Cappella Sistina 135
 dom Rafaela 11
 Forum Holitorium 124
 kaplica Aldobrandinich 18
 kaplica Caetani 135
 kaplica Chigich 135

- kaplica Gaetanich 18
 kaplica Sykstyńska 135
 Kolumna Trajana 141
 kościół Il Gesù 62–63
 kościół Madonna di Loreto 11
 kościół S. Andrea della Valle 135
 kościół S. Giacomo degli Spagnoli 62
 kościół S. Maria del Popolo 135
 kościół S. Maria della Pace 135
 kościół S. Maria Maggiore 135
 kościół S. Maria sopra Minerva 18
 kościół S. Nicola in Carcere 124
 kościół S. Lorenzo in Damaso
 kościół S. Pietro in Vaticano 135
 kościół S. Pudenziana 135
 kościół S. Silvestro al Quirinale 159
 kościół Św. Stanisława 78
 Palazzo Caffarelli 11
 Villa Giulia 182
 Sabbioneta, Palazzo Ducale 13, 17
 Sadek 31
 San Casciano 38
 Sancygniów 126
 Sandomierz, kościół Dominikanów 205
 Sanok, kościół parafialny 145
 Schodnia 39
 Semifonte di Petrognano, kaplica S. Michele
 Arcangelo 119
 Šibenik, katedra św. Jakuba 115
 Siena 31
 Sieradz, kościół Dominikanów 205
 Skarbysławice 39
 Skorzów 39
 Skotniki 39
 Skrzypiówek 31
 Słaboszów 31
 Sławkowskie 39
 Soriano 99, 201–206, 218
 Stambuł 155
 Stary Korczyn 153
 Stary Sącz, klasztor klarysek 187
 Staszów, kaplica Tęczyńskich 15, 18–19,
 112–113, 136, 218
 Stopnica 153
 Strasburg 147
 Szanec, dwór 39, 82
 Szczepieszyn, kościół parafialny 164
 Szczepiec 31
 Szwecja 37
 Szymanów 36
 Tarnów 172
 Trzonów 36
 Tuluza, Hotel d'Assezat 11
 Uchanie, kościół parafialny 126
 Ujazd, zamek Krzyżtopór 12
 Uników 39
 Urbino 132
 Cappella del Perdono 132
 Palazzo Ducale 132
 Vác 35
 Valleta, kościół S. Caterina d'Alessandria 81
 Vicenza 81
 Warszawa
 kamienica Baryczków 150
 kolegiata św. Jana Chrzciciela 173
 Wąchock, klasztor cystersów 187–188
 Wenecja 38, 49, 97, 115–117
 Cappella Bernabò 132
 Cappella Emiliana 132
 Cappella del Pardono 132
 Cappella Foscari 132
 Cappella Giustiniani 132
 Cappella Gusoni 132
 kościół S. Giovanni Crisostomo 132
 kościół S. Leo 132
 kościół S. Francesca della Vigna 132
 kościół S. Marco 132
 kościół S. Michele in Isola 126
 Palazzo Ducale 132
 Werona 38
 Wiedeń 38
 Wielka Wieś 36
 Wilno
 kaplica św. Kazimierza 21
 kościół Dominikanów Św. Ducha 205
 Winiary 39
 Wiślica 39, 42, 68
 Wojsławice 31
 Włochy 55
 Włocławek, kaplica biskupa Jana Tarnow-
 skiego 175, 177, 182, 184, 214
 Wola Chrobberska 31
 Wola Kozina 37
 Wola Stanowiska 39
 Wola Zagojska 39
 Wolica 36

Wymysłówka 39	Zawarza 31
Zagajówek 31	Zbrodźce 39
Zagość 39	Zelejówka 19
Zagórzycy 31	Żerniki 36
Zakroczym, kościół parafialny 161	Żywiec
Zakrzów 31	kaplica Matki Bożej Różańcowej
Zaltbommel 34	112–113
Zamość 77, 79, 91	kościół parafialny 113, 172, 184

